

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomæ

Suárez, Francisco

Moguntiaë, 1620 [erschienen] 1621

Liber 5. De Relationibus & Notionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84432)

personæ inter se habeant relationem originis, quæ est disquirantia, nihilominus quoad hanc denominationem mutæ inexistentiæ, potius intelligantur habere habitudinem æquivalentiæ. Ratio enim est, quia quoad præsentiam, & immensitatem eiusdem rationis sunt. Vnde, si fingeremus, tres personas esse absolutas, & eiusdem naturæ, eundem modum mutæ inexistentiæ haberent.

13. Tercio intelligitur quam sint leuia fundamenta Henrici, & Durandi. Nam propter hanc præsentiam personæ non amittunt distinctionem: & ideo non

sequitur, vnam esse aliam, quamuis secundum propria vna sit in alia. Deinde in hoc genere præsentia nullum est inconueniens, quod eadem relatio sit id, quod est in alia, & in quo est alia, quia & est denominatio similis in vtroque extremo, & in eis habet fundamentum proximum eiusdem rationis, immo vnum, & idem. Et hoc est etiam, quod docent Patres, scilicet, vnitatem naturæ esse rationem proximam huius mutæ inexistentiæ, non vero, quod conueniat soli Deitati: ac non etiam ipsis personis in proprijs earum rationibus.

Finis Libri Quarti de Trinitate.

INDEX CAPITVM LIBRI QVINTI DE TRINITATE.

- C**ap. 1. *Sintne in Deo relationes reales.*
 Cap. 2. *Quot sint intra Deum relationes reales.*
 Cap. 3. *De distinctione relationum personalium à personis.*
 Cap. 4. *De spiratione actiua, an realis ratio sit*
 Cap. 5. *An spiratio sit distincta relatio à personalibus.*
 Cap. 6. *Quod spiratio sit vna simplex relatio.*
 Cap. 7. *De numero diuinarum relationum.*
 Cap. 8. *De comparatione relationum in proprijs earum conditionibus.*
 Cap. 9. *An relationes diuinæ sint notiones.*
 Cap. 10. *De numero notionum.*

LIBER QVINTVS DE RELATIONIBVS DIVINIS, AC NOTIONIBVS.

MActenus explicuimus mysterium Trinitatis, solum confusam quandam noticiam tradendo, quæ vix transcendit declarationem quid nominis, & ostensionem, quod tale mysterium in Deo, & intra Deum sit, salua Dei simplicitate, & vnitare: nunc ad inuestigandam eiusdem mysterij distinctam, & explicatam cognitionem, quantum caligo vix patitur, necessarium est proprietates omnes personarum formaliter inuestigare, earum proprias rationes præcise, ac distincte explicando. Hoc autem præstabitur, considerando prius hæc omnia prout omnibus personis possunt esse communia: Deinde descendendo ad singulas personas in particulari, & prædicata omnia, quæ singulis, vt propria tribuuntur, considerando. Sunt autem varia nomina abstracta, & communia omnibus personis, quibus hæc proprietates significantur, vni est ipsummet nomen *Proprietatis*, quod in quadam significatione generale est, & cæteris omnibus commune. Quod sub ea ratione, speciali consideratione non indiget, quia in alijs rationibus specialioribus explicabitur, & illis cognitis cognosce-

tur. Primum igitur speciale nomen videtur esse *Relationis*, deinde nomen *Notionis*: tertio, *Originis*, quarto, *actus notionalis*: quinto, *Personalitatis*, quæ solet etiam *Proprietatis* appellari, sumpta hac voce in significatione magis restricta, & appropriata. Igitur in proximè sequentibus tribus libris explicabimus mysterium, declarando, quid rei sub sit his vocibus, & quomodo inter se conueniant, vel distinguantur, & quid ad constitutionem, vel distinctionem diuinarum personarum conferant. Atque in præsentis libro simul de relationibus, & notionibus dicere proponimus, quia nihil fere inter se differre existimamus, vt videbimus. Disputauit autem de illis Diuus Thomas 1. part. quæst. 28. & 32.

CAPVT I.

Sintne in Deo relationes reales ad intra.

Non tractamus hoc loco de relationibus Dei ad creaturas, quas rationis esse supponimus, quia illæ non conueniunt Deo, vt Trino: nec ad explicandum

candum hoc mysterium quicquam conferunt. Neque etiam nunc vim facimus in nomine abstracto, vel concreto relationis, aut relatiui: nam hæc inquisitio, & consideratio commodiorem habebit locum in principio libri 7. Nunc vero indifferenter utriusque vocibus utemur, supponendo tam abstracte quam concrete posse has proprietates à nobis concipi, & significari.

2. Hoc supposito inter Catholicos extra controuersiam est, esse inter personas Trinitatis relationes reales. Ita docet Diuus Thomas dicta quaestione 28. per totam, & quaest. 8. de Potentia art. 1. dicit, esse de fide. Docent etiam omnes Scholastici in 1. distinct. 33. Et colligitur ex Scriptura, quatenus personas appellat nominibus significantibus huiusmodi respectus qualia sunt, *Patris, & Filij*: id autem expressius declararunt Concilia, & Patres. Nam Tolet. 7. sic inquit, *Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, & Spiritus sanctus ad utrumque refertur, & infra. In relatione personarum cernitur numerus. Idem sumitur ex 6. Synodo act. 11. in dicta Epistola Sophronij, & ex Concilio Florentino sessione 18. & 19. Vbi personæ diuinæ dicuntur esse, ad aliquid, & in sessione 25. in literis vnionis idem fere habetur. Augustinus etiam libr. 5. de Trinit. capite 8. & 9. hac ratione dicit, *Solum substantiam, & relationem proprie in Deo inueniri, & libr. 15. capite 3. quod de Deo dicitur, non secundum substantiam, relatiue dicit ostendit, Anselmus de Incarn. verbi cap. 1. explicato mysterio ita concludit. Quod totum potest dici relatio. Et multa alia afferemus in sequentibus.**

3. Est autem in his omnibus testimonijs considerandum, nunquam expresse, & formaliter dici in eis, illas relationes esse reales: tamen in his, quæ attribuntur illis relationibus, satis hoc contineri, Tum quia dicuntur esse in Deo vere, & proprie, non minus, quam substantiam: tum etiam, quia dicuntur numerare, seu distinguere realiter personas, quod non potest facere relatio rationis, est ergo quoad utramque partem æque certa hæc veritas. Ratio autem reddi potest, quia inter diuinas personas inueniuntur omnia, quæ ad relationem realem necessaria sunt. Nam est ibi realis distinctio extremorum, ut supra probatum est, cum de distinctione personarum ageremus. Est etiam realis processio vnus ab alia, ut supra etiam libro primo est probatum, quæ processio solet esse sufficiens ratio, vel indicium relationis realis, quando est in eadem natura, seu in eodem ordine naturæ: diuinæ autem personæ sunt eiusdem ordinis, & naturæ. Denique, si ad relationem realem est necessarium fundamentum reale, ibi sufficiens erit diuina essentia, vel secundum se, vel ut est formalis potentia, seu principium quo, productionis: Fortasse vero in relationibus subsistentibus aliud fundamentum necessarium non est ut infra dicitur: nihil ergo deest ibi ad relationem realem.

4. Contra hanc assertionem obijci potest locus Boetij libro primo de Trinitate circa medium, alias capite sexto, ubi dicit, *Cetera prædicamenta conuenire Deo secundum substantiam, Ad aliquid vero nullo modo de ipso prædicari.* Hunc locum obijcit D. Thomas 1. part. quaestione 28. artic. 1. & respondet ad primum, Boetium non negare, relationem esse in Deo, sed asserere, secundam propriam rationem suam non significari, ut existentem in Deo, sed ut ad aliud se habentem. Est tamen difficilis expositio: nam hoc modo etiam posset negare relationem esse in creatura, quia secundum propriam rationem, non significatur, ut existens in creatura, sed ut ad aliud se habens. Existimo ergo, Boetium ibi esse locutum de Deo, ut vnus est, & voluisse dicere, quod Theologi alias docent, in Deo non confunderet relationes ad res diuersæ naturæ, nec per mutationem aliarum rerum: ut disertè explicat capite septimo. Nam de relationibus ad intra, statim disputat capite 12. & habet illam celebrem, senten-

tiam, *substantia præbet unitatem, relatio multiplicat Trinitatem.*

Solet autem inter Thomistas disputari, an relationes diuinæ sint reales secundum esse ad in quantum ad an vero solum secundum esse in, quod in eis est, esse subsistens. Nam Caietanus in dicto articulo primo, quaestione 28. existimat, secundum esse ad, non esse relationes illas aliquid reale. Quod sentit etiam Capreol. in 1. d. 33. Sumpseruntque occasionem ex quibusdam verbis subobscuris Diui Thomæ in eodem articulo 1. dicens. *Solum in prædicamento relationis inueniri aliquid secundum rationem.* Quod ipsi interpretantur, esse ipsum esse ad præcise sumptum, & abstractum ab esse in.

Hanc vero sententiam existimo falsam. Primo quidem, quia in relatione reali, præsertim diuina, nihil est, quod ad veritatem entis, non pertineat, maxime ex his, quæ intrinsece pertinent ad veritatem, & realitatem illius mysterij, alias magna ex parte esse per rationem confictum. Sed ipsum esse ad vnus personæ respectu alterius intrinsece pertinet ad illius mysterij veritatem: alioqui relatio, ut relatio, non multiplicaret Trinitatem, ergo, &c. Secundo, quia oppositio inter diuinas personas realis est, ideo enim affert secum distinctionem realem, sed illa oppositio intrinsece, & formaliter consistit in esse ad, ergo illud reale est. Tertio denique quia esse ad, nihil aliud est, quam habitudo, Pater autem intrinsece, & ex se, & absque vlla comparatione intellectus respicit Filium, ergo realiter habet quidquid intelligi potest in hoc esse ad filium, & idem est de cæteris personis.

Fundamentum autem, quod sumebatur ex verbis Diui Thomæ nihil ad præsens facit, quia relationes diuinæ, in prædicamento relationis non sunt. Tamen propter proportionem, & propter veritatem etiam ipsius prædicamenti realis, sunt illa verba obscura: Ut autem opinor, mens Diui Thomæ solum fuit docere, per rationem excogitari, aut fingi aliquid simile prædicamento ad aliquid. Quod, sano modo intellectum, est verum, scilicet, secundum quandam proportionalitatem, non vero secundum vniocam rationem, imo nec secundum realem conuenientiam, etiam analogam, ut dixi latius disputatione 47. Metaphys. An vero secundum proportionem ad alia prædicamenta possint alia entia rationis cogitari, dixi ibidem disputatione vltima. Aliud vero fundamentum, quod dicti auctores indicant, nempe esse ad, posse ita præcindi, ut non includat esse in, falsum est: cum quia esse in, ita est transcendens, sicut ens, seruata proportione, tum etiam, quia relatio, secundum vltimam rationem suam est forma relatiui, ut patet in Patris: vnde intrinsece, & secundum propriam rationem respicit non tantum terminum, sed etiam subiectum, seu suppositum, quod ad terminum refert.

CAPVT II.

Quod sint intra Deum relationes reales.

Quoniam numerus harum relationum ita à nobis præscribendus est, ut nec minor, nec maior esse ostendatur, ideo in primis supponendum est, in DEO nullas esse relationes reales ad intra præter eas, quas relationes originis vocamus, quæ comparatæ ad relationes in creaturis inuentas, correspondent his, quæ in actione, & passione fundam. tri dicuntur. Hoc in superioribus tactum est, potestque inductione ostendi, quia inter diuinas personas, nec relatio similitudinis, nec æqualitatis realis est, quia est eadem cum relatione identitatis in essentia, quæ rationis est. Et consequenter nec relatio imaginis ex ea parte, qua similitudinem dicit, sed solum ex ea, quæ dicit originem, realis est. Idemque

Resolutio
quaest. nis.
D. Thomas.

Concil.
Tolet. 7.

Probatio.
6 Synod.
Sophron.
Conc. Flor.
August.

Anselm.

Ratio asser-
tionis.

Obiectio ex
Boetio.

D. Thom. as.

STVA
LD
OPPI
D

est de relatione mutua in existentia, seu intima præsentia, vt in fine præcedentis libri dicebamus. Quod etiam de relatione distinctionis est manifestum, quia vel est eadem cum relatione oppositionis, quæ non est, nisi relatio originis, vel solum addit negationem identitatis, in qua non fundatur relatio, nisi ratio- nis. Præter has autem relationes nullæ aliæ possunt inter diuinas personas excogitari, exceptis relatio- nibus originis, ergo extra has nullæ sunt ibi relationes reales. Et ratio in vniuersum reddi potest, quia om- nis habitudo positua inter diuinas personas, vel re- ducitur ad distinctionem, seu oppositionem, & sic est originis, vel reducit ad unitatem, & sic est rationis propter summam identitatem realem fundamenti vt in vtroque extremo.

2. Non sunt plures quam quatuor.

Ex hoc fundamento infertur alia veritas quam hic, vt certam supponimus, videlicet, Relationes rea- les diuinas non posse esse plures, quam quatuor. Ita docet D. Thom. dicta quæst. 28. & consentiunt omnes Theologi statim referendi. Probaturque, quia hæ re- lationes solum sunt originis, sed originis, seu proces- siones intra Deum solum sunt duæ, vt in libro pri- mo ostensum est, ergo relationes ad summum pos- sunt esse quatuor, & non plures. Probatur conse- quentia, quia ex vnaquaque processione, non con- surgunt nisi duæ relationes, ergo, si processiones sunt tantum duæ, relationes ad summum erunt quatuor. Antecedens probatur, quia vna processio tantum habet vnum principium, & vnum terminum. Atque ita in processione per intellectum sunt relationes generantis, & geniti, seu Patris, & Filij, in altera vero processione voluntatis sunt relationes producen- tis, seu spirantis, & procedentis, seu spirati. Ergo hæ relationes non possunt excedere quaternarium nu- merum. An vero illum attingat, statim videbi- mus. Hic vero occurrebat peculiaris difficultas de relatione verbi, quam libro nono, tanquam in prop- rio loco tractabimus. Nunc vero supponimus, in secunda persona eandem esse relationem verbi, & Fi- lij respectu primæ personæ, quia ex vi eiusdem pro- cessionis confurgit, licet diuersis conceptibus, & vocibus à nobis exprimat, propter diuersos re- spectus rationis, seu conuenientia ad res creatas, vnde libro explicabimus. Quod si Verbum im- portat aliquam rationem ad res cognitatas, vel creabi- les, vel dictas, illa non est relatio realis, sed rationis, vnde non auget numerum relationum, de quibus nunc tractamus. De spiratione autem actiua statim dicemus.

3. Tres sunt relationes in se distinctæ.

Ex his principijs vterius concluditur, intra Deum tres esse relationes reales realiter inter se distinctas. Quæ veritas, quoad ternarium numerum, ita vt mi- nor non sit, tam est certa, quam est certum dari in Deo tres personas realiter distinctas, supposita veri- tate talium relationum realium. Atque ita doc- cent Theologi omnes. Quia in vnaquaque perso- na ad minimum necessaria est vna relatio, habens oppositionem cum alijs personis, & consequenter distinctam ab illis. Imo vnaquæque persona solum est suam relatio subsistens, vnde per illam consti- tuitur in suo esse personali, & ab alijs etiam perso- naliter distinguitur. Ergo tales relationes reales, & realiter distinctæ non possunt in Deo esse pau- ciores, quam tres. Hæc autem sunt, Paternitas, Fi- liatio, & processio passiva, quæ est propria Spi- ritus sancti relatio. Nam cum Filius realiter à Patre procedat, necesse est, vt & duas habeant relatio- nes reales, & realiter distinctas, vt pote inter se di- recte, & formaliter oppositas. Rursus cum Spi- ritus sanctus realiter procedat à Patre, & Filio, ac proinde ad illos habeat relationem realem, illam et- iam esse realiter distinctam à Paternitate, & Filiatione necesse est, quia quidquid à Patre realiter distin- guitur, etiam à Paternitate & Filiatione realiter di- stinguitur.

Quoad aliam vero partem, scilicet, quod hinc nu- merus relationum realium realiter distinctarum maior non sit, quam ternarius, licet etiam res certa sit, pendet nihilominus ex cognitione alterius re- lationis correspondentis relationi processionis pas- siuæ, quæ à Theologis vocatur spiratio actiua, de qua videndum superest, an sit, & qualis sit, habet enim illa relatio peculiarem rationem, ac difficul- tatem. Prius vero quam ad illam transeamus, o- pera pretium erit conditiones trium dictarum re- lationum præ oculis ponere, quia & illarum cog- nitio per se necesse est ad explanationem mysterij, & multum conferet ad ea, quæ de spiratione actiua di- cenda sunt.

4. Quid de spi- ratione acti- ua.

Adde igitur, tres illas relationes reales inter se distinctas tales esse, vt vnaquæque propriam per- fectionem in suo genere, propriamque rationem ex- istendi & subsistendi incommunicabiliter secum afferat. Hæc assertio non recipitur ab omnibus, aliqui enim putant, has relationes secundum pro- prias rationes præcise habere, quod referant, seu re- spiciant alium; per hoc autem necesse, nec per- fectionem, immo nec subsistere, asserre. Conclusio nihilominus colligitur ex omnibus tractatis in tertio libro. Breuiterque ostenditur, supponendo in diui- nis personis non esse alias proprietates constituen- tes personas, præter has relationes, quod libro septi- mo probandum est. Ex quo sic colligo. Relatio, verbi gratia, Paternitas est in Patre, aut ergo est tanquam inexistens personæ iam constitutæ, & sic erit in Patre alia proprietates constituens illum in ratione talis per- sonæ, quod est contra suppositionem factam: vel est in eo tanquam secum afferens propriam rationem subsistendi: Afferit ergo Paternitas propriam subst- stentiam, cum compositione sufficienti ad re- liquas relationes, & inde habet, quod subsistentia in- communicabilis sit.

5. Dicitur tres relationes quas condi- tiones ha- beant.

Et hinc facile probatur altera pars de existentia, quia ratio existentia superior est, & quasi transcen- dens, & ideo intime comitatur subsistentiam, vel potius in illa imbitur. Denique ex vtroque capite conuincitur altera pars de perfectione, cum quia om- nis subsistentia est aliqua perfectio, tum etiam quia quantum vnaquæque res habet entitatis, tan- tundem habet perfectionis. Quod autem in Pater- nitate, gratia exempli declaratum est, in alijs duabus relationibus personalibus locum habet. Et ad hanc assertionem confirmandam applicari possunt om- nia, quæ in similibus punctis de personis diuinis di- ximus in lib. 3. cap. 4. & 5. Nam quoad hæc omnia, hæ tres relationes, & personæ idem sunt, vt in sequenti capite amplius constabit.

6.

CAPVT III.

Quomodo tres diuinae relationes personales distinguantur à personis, quas referunt.

Nondum agimus de actiua spiratione, sed solum de tribus relationibus, quas inter se realiter di- stingui, diximus, easque vnicò verbo relationes per- sonales vocamus, nomine item proprietatum illas appellare possumus, quia supponimus ex dicendis in libro septimo, has easdem relationes esse ipsas pro- prietates personales. Non comparamus autem has relationes ad terminos suos, seu ad personas, cum quibus habent oppositionem, nam constat ab illis distingui realiter, siue per se, siue per aliud, quod postea libro 8. examinabimus. Hoc autem constat ex illo principio, quod oppositio originis, vel rela- tiua est ratio distinctionis in Diuinis quod principiu est comune axioma Conciliorum, & Patrum Cõpa- remus ergo vnamquamque harum relationum ad perso-

7. Trinitas est p[ro]p[ri]o.

personam, quam refert seu denominat, vt Paternitatem & Patrem, & sic de alijs.

2. *Varia opinionēs.*

Suppositis autem, quæ superius tractata sunt comparando personas, & earum proprietates, seu relationes ad essentiam, facile est, præsentem quaestionem expedire. Nam qui opinati sunt, relationes esse veluti affixas diuinæ essentia, ab eaque realiter distingui, consequenter coguntur asserere relationem: & personam distingui à parte rei realiter, saltem tanquam includens, & inclusum. Quia persona constat intrinsece ex essentia, & relatione, tanquam vnum quid ex vtraque coalescens. Relatio vero non constat ex essentia, neque illam in se includit. Et fuit opinio Gilberti. Durand. vero, & quicumque ponunt distinctionem actualem ex natura rei inter essentiam, & relationes Diuinas, consequenter opinari debent eodem modo de persona, & relatione, seruata proportione, videlicet, Relationem à parte rei distingui actu à persona, saltem, vt non includens actu totum id, quod persona includit, licet ipsa relatio in persona includatur.

Gilbert. Durand.

Dicendum vero est, Relationes non distingui actu à personis in re ipsa, nec realiter proprie, neque ex natura rei. Probat, & declaratur breuiter ex supra tractatis de unitate essentia, & personarum. Quia vel relatio personalis (de qua nunc tractamus) supponit personam constitutam, vel constituit illam: si primum dicatur, licet verum non sit, etiam illo posito non potest relatio adueniens personæ ab illa distingui actualiter in re ipsa, alias & cum illa faceret compositionem, & illi adueniret, vt accidentalis proprietates. Si vero dicatur secundum quod verum est, vt infra disputabitur, sic persona nihil in se includit, nisi essentiam, & proprietatem constituentem, vt dicitur etiam in Concilio Florentino sessione decimanona. Sed proprietates non distinguitur actualiter ab essentia in re ipsa, vt supra ostensum est, neque à persona potest distingui. Quia si illa, quæ nostro modo concipiendi se habent, vt composita inter se non distinguuntur, etiam ipsum constitutum non poterit ab illis distingui. Immo minus potest relatio distingui à persona, quam ab essentia, quia cum essentia non identificatur adæquate, seu conuertibiliter, vt supra declaratum est, cum relatione vero habet adæquatam identitatem, quia sunt eque incommunicabiles. Quia vna earum non identificatur, vel distinguitur ab aliquo, quin etiam altera habeat similem identitatem, vel distinctionem ab illo. Neque contra hanc partem opinantur, nisi qui distinguunt actu ex natura rei personam ab essentia, de quibus iam dictum est.

3. *1. Assertio.*

Conc. Flor.

4. *2. Assertio. D. Thomas.*

Dico secundo. Relationes distinguuntur ratione à personis, quarum relationes sunt. Ita D. Thom. 1. par. quaest. 29. art. 4. quaest. 30. art. 1. & omnes, qui non admittunt actualem distinctionem inter essentiam, & relationem. Constatque sufficienter huius distinctionis necessitas ex ipso modo concipiendi, & significandi abstracti, & concreti: Item ex varijs prædicationibus: nam Pater, verbi gratia, generat, hæc autem propositio, *Paternitas generat*, communiter non admittitur, vt patet ex D. Thom. q. 40. art. 1. ad argumenta, & dicemus latius lib. 8. ergo hæc varietas requirit saltem distinctionem rationis inter illa subiecta. Nec de hoc occurrit noua difficultas.

5. *Quali sit distinctio rationis personæ, & relationis.*

Dubitari autem potest, qualis sit hæc distinctio rationis, multi enim existimant, distingui relationem, & personam tanquam includens, & inclusum, nam persona est quid conuersum ex natura, & relatione, vnde relationem includit, & aliquid aliud secundum rationem, à quo præscindit relatio abstracte sumpta. Vnde inferunt, plus distingui ratione personam, & proprietatem, quam Deum & Deitatem. Quia Deus, & Deitas solum ex modo concipiendi distinguuntur, nihil vero in vno extremo includitur, quod non

includatur in alio, quod secus esse putant in relatione, & persona. Hæc vero sententia supponit, relationem in abstracto non includere essentiam: alias nulla est differentia, quam constituit inter illas propositiones, *Pater est Paternitas, Deus est Deitas*, & ideo quoad hanc partem nobis non placet. Nam supra ostendimus, essentiam includi in Paternitate, & in alijs relationibus.

Secunda opinio est, relationem personalem, & personam solum distingui ex modo concipiendi nostro, eo modo, quo Deitas, & Deus distinguuntur, non quia ex parte obiecti aliquid includatur in proprio, & immediato conceptu vnus, quod non includatur in conceptu alterius: sed quia totum illud aliter, & aliter concipitur. Ita tenet Ferrarientis, contra gentes, capite vigesimo sexto, & Torres quaestione quadragesima, articulo primo. Vbi Diuus D. Thomas aperte eandem sententiam docet in corpore, & ad primum, dicit enim, proprietatem esse idem cum persona, non solum propter identitatem cum essentia, sed etiam, quia in Deo propter eius simplicitatem, idem est abstractum, & concretum, & subiungit statim exemplum de Deo, & Deitate. Atque hæc sententia mihi maxime probatur, tum quia est valde consentanea diuinæ simplicitati, tum etiam, quia est conformis doctrinæ supra traditæ de inclusione essentia in relationibus. Quo modo autem cum hac sententia stet constitutio personarum per proprietates, & qualiter intelligenda sit, dicam in sequentibus. Magis vero confirmabitur hæc resolutio ex opinionis frequentis impugnatione.

Est ergo tertia opinio, quæ distinctione vtendo, quasi complectitur præcedentes. Dicunt enim huius opinionis defensores: Diuinam personam, Verbi gratia, Patrem duobus modis concipi posse. Primo, vt est integrum suppositum conuersum ex diuinitate, & proprietate sua, quomodo est intrinsece, & essentialiter Deus, sic subsistens incommunicabiliter. Secundo modo potest concipi Patre præcise, vt concretum Paternitatis, concepta etiam, vt pura relatio est. Quomodo, inquit, non concipitur, vt intrinsece & essentialiter DEVS, sed tantum identice. Et eadem proportione distinguunt de Paternitate, quod concipi possit, vel vt includens essentiam, vel vt præcisa ab illa. Auntergo, si Pater, & Paternitas comparentur cum proportione, id est, vel, vt vtrumque includit essentiam, vel, vt vtrumque præscindit ab illa, sic veram esse secundam sententiam adductam, scilicet, solum distingui ratione, quasi ratiocinante, vt abstractum, & concretum. Si vero comparetur persona, quatenus intrinsece, & essentialiter est Deus ad proprietatem præcise conceptam, sic veram esse primam sententiam, nimirum distingui tanquam includens, & inclusum.

Hæc vero opinio magis mihi displicet, quam prima. Nam in primis conuenit cum illa in fundamento, scilicet, quod proprietates, seu relatio diuina non includit intrinsece in propria ratione sua essentiam. Et deinde minus consequenter loquitur: nam, illo posito, quid necesse est, excogitare alium conceptum relationis in abstracto, in quo includatur diuinitas tanquam de essentia eius. Nam si aliquando ita concipi potest, vere ergo reuera Diuinitas est de essentia relationis, ergo nunquam potest ab illius conceptu excludi: et hoc potest non expresse cogitari. Denique multo minus intelligi potest concretum patris, quod non sit intrinsece, & essentialiter Deus, quia Pater, si in concreto concipitur, necessario concipi debet, vt substantia integra, singularis, & incommunicabilis ergo, vt suppositum alicuius nature, ergo vt persona, quia est rationalis nature individua substantia, non enim est alterius nature, nisi diuinæ: ergo necessario includitur in tali conceptu diuina nature, neque

SWA
IN
OPIN
D

Cap. IV. De spiratione actiua an sit realis relatio.

que habet, in quo distinguatur ab alio concreto Patris, quod excogitatur distinctum. Confirmo, nam Pater concrete conceptus necessario concipitur, vt principium Filij, ergo vt producens illum in similitudine natura: ergo vt includens naturam, quam possit communicare Filio. Sicut et conuerso Filius concipi non potest, nisi vt includens naturam, in qua possit Patri assimilari.

9. *9. Sylus.* Superest ergo, vt dicamus, Patrem, & Paternitatem, neque plus, neque aliter ratione distingui, quam Deum, & Deitatem. Nec concipi, aut ratione distingui, nisi vno modo, scilicet ex modo concipiendi nostro, cum fundamento in re, ratione subsistentiæ, & formalis perfectionis rei conceptæ. Nam diuina perfectio, & simplicitas cogit fieri, concretum, & abstractum in diuina persona solum distingui in modo concipiendi, nec est necesse ad distinctiones confugere, quæ intelligi non possunt, sed simpliciter secunda sententiæ subscribere.

CAPVT IV.

Vtrum Relatio spirationis actiua realis sit.

1. *1. Ratio. Kubitandi* Explicatis tribus relationibus personalibus, superest tantum dicendum de spiratione actiua, de qua nulla fere dubitatio est inter Scholasticos, sed pro certo supponunt, hanc relationem esse realem. Vt vero, & huius rei ratio, & gradus certitudinis constet, tractanda breuiter est proposita quæstio. Potest enim alicui facere dubitationem, quod apud antiquos Patres nulla videtur inueniri mentio huius relationis: Quamuis enim Concilium Lugdunense sub Gregorio X. in cap. v. nico de summa Trinitate in 6. & Concilium Florent. sessione vigesima quarta dicant, *Patrem, & Filium vna spiratione producere Spiritum sanctum*, (quæ spiratio realis sine dubio est, quia realiter producunt: tamen vt ex ipsorum verbis constat) ibi non sumunt spirationem pro relatione, sed pro origine, vel actu notionali. Est enim illa vox æquiuoca, vt omnes Theologi farentur: potest autem origo actiua esse realis, quamuis relatio in ipso producente non sit realis, vt patet in creatore respectu creaturarum. Hoc enim exemplo, & comparatione vtrius ad hanc originem declarandam Augustin. 5. de Trinitate capite decimo quarto. Vnde potest non nullum argumentum sumi, quod sicut relatio creatoris rationis est, & non realis, licet Pater, Filius, & Spiritus sanctus sint vnū reale principium per vnā creationem: ita relatio spirationis spirationis, & non realis, etiam si Pater, & Filius realiter spirant vna spiratione.

2. Præterea Albinus Flacus libro primo de Trinitate capite quinto dixit. *Relationem Spiritus sancti ad Patrem, & Filium non esse reciprocam, id est, mutua.* Quod Philosophi, & Theologi dicere solent de relatione creaturæ. Idem sensit Hugo Ethernianus libro tertio, contra Græcos capite secundo. Primum enim ait, *Spiritum sanctum distinguere à Filio per relationem ad ipsum*, deinde vero subdit *Licet sit proprietas relatiua, vt cum termino recipiant conuersionem, hoc quidam non arbitrantur de Spiritu sancto recipiendum, quia licet ipse sit Pater, & Filius, non tamen conuersim Pater, & Filius ad ipsum referuntur.* Cui sententiæ aliquo modo fauere videtur Concilium Toletanum 11. in confessione fidei, nam loquens de Patre, & Filio, semper facit conuersionem, non sic loquens de Spiritu sancto. In relatiuis, inquit, nominibus Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, & Spiritus sanctus ad vtrumque refertur: & infra. *Pater non ad se, sed ad Filium est, & Filius non ad se, sed ad Patrem, & Spiritus sanctus similiter non ad se, sed ad Patrem, & Filium refertur.* Quomodo loquitur Augustinus 5. de Trinitate cap. 11.

Et confirmatur, nam ob hanc causam antiqui Patres tantum ponunt tres proprietates personales positivas (vt in nascibilitatem omittamus) sic Concil. Lateran. in cap. *Firmiter. Hac sancta Trinitas secundum substantiam vna, & secundum proprietates personales distincta*, indicans nihil amplius reale ibi esse necessarium: Et in cap. *Damnatus*, omnem numerum realem præter ternarium à Deo excludit, non ergo agnoscit quartam relationem. Vnde etiam Damascenus lib. 1. de fide, cap. 10. & 11. copiose de relationibus, & proprietatibus disserens, nullam huius mentionem fecit. Quod notari etiam potest in alij, quos supra retulimus, & in sequentibus repetemus. Imo vero Basiliius, epistola 43. dicit, *Filium non habere cum Patre aliam quam communicationem notionis, secundum proprietatem suam sicut neque cum Spiritu sancto.* Neque vero id dixit, quia putauerit, Filium non producere cum Patre Spiritum sanctum, nam ibidem ait Spiritum sanctum pendere à Filio: ergo quia non habent relationem dixisse hoc videtur, quia nimirum sentit, Patrem, & Filium non habere aliquam notionem, seu relationem communem. Vnde inter Scholasticos Gregor. 1. distinctione 26. absolute negauit, spirationem esse quartam relationem.

Tandem afferri potest ratio, quia relatio principij non semper est realis, vt de creatore dictum est. Dices, ibi hoc prouenire ex Dei excellentia in comparatione ad res creatas, quæ imperfectæ sunt, & inferioris ordinis. Sed contra, quia in productione Spiritus sancti potest idem ex alio capite prouenire. Vel quia persona constituta per relationem non est ulterius referibilis per aliam relationem realem. Hac enim ratione vtitur Diuus Thomas quæstione 42. articulo 3. ad 4. vt probet, vnā diuinam non referri ad aliam relationem reali distinctionis. Vel etiam, quia Deus non est capax alicuius relationis realis, quæ in ipso esse debeat quasi per resultantiam, quia videtur hic modus esse imperfectus, sed debet relatio per se illi conuenire, aut quia per se est coniuncta immediate cum essentia, vel quia per se terminat processionem, hæc autem relatio deberet esse per resultantiam, quia per se necessaria non est, & ideo ille modus realis relationis non videtur Deo tribuendus.

5. *Verax solus* Nihilominus dicendum est, spirationem actiuam esse relationem realem Patris, & Filij ad Spiritum sanctum, quatenus sunt principium eius. Hæc est ratio, communis assertio Theologorum sine vlla dissensionem. Diuus Thomas 1. parte, quæstione 28. articulo 4. ubi definit, esse quatuor relationes, dixerat autem articulo primo, relationes personarum esse reales, quod dicit esse de fide, quæstione 8. de Potentia, articulo primo. Et ideo multi moderni interpretes æquæ certum putant hanc relationem esse realem, sicut alias. Tamen definitiones non sunt ita expressæ de hac relatione, & ideo hic solum video certitudinem conclusionis Theologica, vt statim deducam. Idem habet Diuus Thomas quæst. 32. art. 2. & 3. & Theologus in 1. distinct. 13. & 26. ac 28. Alenf. 1. p. quæst. 68. Fauret aliquo modo Concil. Toletan. 11. in confess. fidei. Nam post verba superius citata dicit: *In personis diuinis terminum, quatenus ad inuicem referuntur.* Nam illa particula, *Ad inuicem*, indicat relationes diuinas mutuas esse, & consequenter esse reales in vtroque extremo.

6. Ratio huius veritatis ex triplici capite reddi potest, primo, si teneamus virtutem spiratiuam, quæ communis est Patri, & Filio, non solum includere aliquid essenziale, scilicet, voluntatem, sed etiam aliquid notionale realiter commune vtrique, nam hoc non potest esse absolutum: quidquid enim absolutum est, commune est tribus personis: ergo non potest esse, nisi hæc relatio. Ad hoc autem necesse est, vt talis relatio sit realis, quia relatio rationis non est conditio necessaria ad realem virtutem

Virtutem actiuam. Quæ ratio optime colligit, sed quod assumit non solum incertum est, sed etiam falsum, vt infra libro sexto, & septimo ostendemus. Secunda ratio, & optima erit, si supponamus, origines actiuas non esse aliud, quam relationes personarum producentium, quomodo procedit Durandus in primo, distinctione decimatertia, quæstione secunda, sic enim necesse est, originem actiuam esse reale quid, & habere in re ipsa habitudinem ad terminum, quia sine tali habitudine reali non potest esse origo actiuæ realis, & realiter distincta à termino, vt in illa sententia esse supponitur. Atq; hæc ratio etiam est mihi euidentis quoad illationem: quam vero sit certum antecedens, quod assumit, videbimus libro septimo.

7. Tertia ergo, & vnica ratio, qua D. Thom. locis citatis vtitur est, quia inter principium, & id, quod ab eo realiter manat, est relatio realis mutua, quando extrema in eodem ordine existunt, id est, quando id, quod procedit, est eiusdem naturæ cum eo, à quo procedit, sed Pater, & Filius ita comparantur ad Spiritum sanctum, qui ab eis realiter procedit in eadem natura: ergo referuntur ad ipsum vero respectu reali, qui respectus spiratio actiuæ vocatur, est ergo hæc spiratio relatio realis. Minor est de fide. Maior vero ex communi consensu Philosophorum, & inductione constat in omni reali productione inter extrema eiusdem ordinis extra Deum, & quod maxime vrget etiam in altera productione diuinæ, quæ est intra DEVM. Nullo ergo modo potest altera processio ad intra excipi, & in hoc singularis reputari, quia reuera est maior ratio quoad hoc de vna processione, quam de alia, neque de vno extremo, scilicet producto, quam de alio scilicet producente. Et confirmatur, nam vbi concurrunt omnia necessaria ad respectum realem, conseruitur relatio realis, hic autem concurrunt omnia, scilicet realis terminus, realiter distinctus, fundamentum, seu ratio fundandi realis, scilicet, realis processio in eadem natura: ergo, &c. Tandem est hoc valde consentaneum perfectioni Spiritus sancti, cum enim Pater, & Filius se inuicem respiciant, & ipse Spiritus ad Patrem, & Filium etiam referatur, non potest Spiritus sanctus relinquere respectu Patris, & Filij ad ipsum, ac si esset extraneus. Et ideo ad perfectam etiam connexionem illarum personarum spectat hic mutui respectus.

8. Quocirca ad rationes dubitandi, ex auctoritate sumptas, respondendum est, Patres in illis locis solum egisse de proprietatibus constituentibus, & distinguendis personas, inter quas fatemur non contineri hanc relationem, quam non excludunt, sed sub processione illam virtute includunt. Illi vero auctores, qui significant, non esse conuersionem inter Patrem, & Filium cum Spiritu sancto, loquuntur de illis sub proprijs nominibus Patris, & Filij collatis cum Spiritu sancto, quia ipse dicitur esse Patris, & Filij, Spiritus, at ipsi non dicuntur Pater, vel Filius Spiritus sancti, nomen autem Spiratoris, inter antiquos non ita vtitur erat. Cum autem Diuus Augustinus, comparat spiratorem ad creatorem, solum ponit similitudinem in vnitatem principij, non in modo relationis. Basilius autem aperte loquitur de Patre, & Filio quoad relationes personales, & in his dicit non habere communicationem, non negat autem, quin in alia possint illam habere.

9. Ad rationem vero responderetur, fortasse etiam in creaturis non repugnare, vnam relationem fundari in alia, & ideo in superioribus aliam rationem dedimus, ob quam relatio distinctionis inter Patrem, & Filium non est realis. Deinde dicitur, personas diuinas constitutas personaliter suis relationibus, optime referri posse ad personam ab illis productam, quia quoad hunc respectum

non considerantur, nisi, vt per se subsistentes. Et quæ si accidentarium est, quod illam constitutionem habeant cum mutuo respectu, inter se, & ita possunt esse, quasi subiectum nouæ relationis. Fundamentum autem huius relationis vtrique personæ communis, non tam sunt personales relationes personarum spirantium, quam virtus spirandi illis communis, quantus relationes illæ sint conditio necessaria ad constituendum quasi subiectum communis relationis. Ad aliam vero partem, an hæc relatio sit quasi resultans nec ne? dicam commodius capite sexto. Nunc solum assero, quidquid in hoc dicatur, non repugnare perfectioni diuinæ, cum illa resultans non sit secundum rem, sed secundum rationem, & non proveniat ab extrinseco, sed ex intrinseca perfectione, nec requirit terminum alterius, sed eiusdem naturæ.

CAPVT V.

Vtrum relatio spirationis actiuæ sit realiter distincta à relationibus personalibus.

Primo comparari potest hæc relatio cum processione, & ita pro certo supponendum est, esse inter eas realem distinctionem. Quia sunt relationes oppositæ secundum realem originem, quæ est tota ratio distinctionis realis intra Deum inuentæ. Atque ita docent omnes Theologi, Diuus Thomas, & cum eo Caietanus, & alij interpretes prima parte, quæstione 28. articulo 4. & quæstione 32. articulo 2. & 3. Capreol. in 1. distinctione 13. quæstione 1. articulo 2. & ibi alij Scholastici, & Marfil. in 1. quæstione 30. articulo 4.

Solum posset aliquis hic opinari, male applicando quandam Caietani sententiam asserentis, Deum, vt creatorem non referri realiter ad creaturam relatione, quæ in ipso sit, nec tamen referri sola ratione, sed realiter, per relationem existentem in ipsamet creatura. Sic ergo cum Pater, & Filius supponantur iam sufficienter intrinsece constituti personaliter, & sint vnum principium Spiritus sancti ratione vnius virtutis: posset quis cogitare sufficienter referri ad Spiritum sanctum per eandem relationem, quam in ipso ponunt, & ita has duas, relationes non distinguere realiter inter se, sed ratione ad modum actionis, & passionis, & consequenter spirationem potius distinguere realiter à paternitate, & filiatione, quam à processione.

Tamen hic dicendi modus (præterquam quod esset nouus, & alienus à cõmuni sensu Theologorum, suppositis, quæ in præcedenti capite dicta sunt) non habet fundamentum. Nam ille modus referendi ad fundamentum haberet locum in reatiuis non mutuis, & quando alterum extremum esset incapax intrinsece relationis realis: neutrum autem habet locum in hoc mysterio, quia ostensum est, hanc relationem esse mutuatam, & nihil esse in Patre, & Filio, propter quod non possint intrinsece referri ad Spiritum sanctum. Accedit, quod illa sententia in Metaphysica etiam est falsa, nec propria relatio potest esse per se solam extrinsecam denominationem à relatione existente in alio extremo: Est ergo hæc spiratio intrinsece in Patre, & Filio, & realiter distincta ab Spiritu sancto.

Iam vero est propria quæstio. Quomodo distinguatur relatio hæc à Patre, & Filio. In qua fuit singularis sententia Durand. in 1. distinctione 13. quæstione 2. asserentis, spirationem realiter distinguere à paternitate, & filiatione. Quod si de distinctione diligere loqueretur, pro vt dicitur de quacumque distinctione ex natura rei, esset vtrumque tolerabilis sententia, tamen reuera videtur distinctionem maiorem, atque adeo perfectè realem ponere. Nam inter

inter relationem & essentiam diuinam ipse posuit distinctionem ex natura rei, & tamen in presenti vult esse maiorem, vnde in quadam ratione tanquam inconueniens infert, quod alias Paternitas, & filiatio essent vnum, non tantum in absoluto; sed etiam in relatio, atque ita essent omnibus modis vnum; ergo sentit, Paternitatem & filiatioem non habere vllam identitatem realem cum spiratione actiua, sicut habent cum essentia, ac proinde distinguuntur omnino realiter. Atque hanc sententiam dicit fuisse magnorum virorum. Ego vero nullum inuenio: citatur autem Bassolius i. distinctione decimertia, questione prima Fundamentum est, quia non potest vna relatio tendere ad duos diuersos terminos productos, & multo minus potest eadem relatio tendere ad duos terminos, vnum producentem, & alium productum, sed Pater & Filius ita referuntur ad plures terminos: ergo per plures relationes realiter distinctas, quæ non sunt nisi Paternitas & spiratio in vno, Filiatio, & spiratio in alio. Addit Durandus octo rationes, quas omitto, quia summa earum in ea, quæ facta est, consistit.

5. Alia opinio refertur potest ex Scoto. quodlibet. 5. questione secunda asserente, distinguuntur formaliter spirationem actiuam à paternitate, & filiatione. Quam sequitur Gabriel in i. distinctione decimaseptima, questione prima, vbi distinctionem etiam ex natura rei appellat. Hi vero auctores non aliter sentiunt de distinctione hac, quam de illa, quæ est inter relationes, & essentiam diuinam, in qua diximus supra probabile esse, solum differre in modo loquendi à D. Thoma & communi sententia. Eisdem autem fundamentis in presenti vtuntur, scilicet, quia vna ex his relationibus non prædicatur de alia: Paternitas enim non est spiratio, & de illis prædicantur opposita: nam Paternitas incommunicabilis est, spiratio autem communis.

6. Nihilominus vera sententia est, Paternitatem, & spirationem (idemque semper intelligitur distinctum de filiatione) non distinguuntur actualiter in re ipsa, sed solum virtute; aut fundamentaliter, actualem vero distinctionem inter illas ratione compleri. Hæc est sententia D. Thomæ & omnium discipulorum eius in citatis locis, quam ex professo tractat, & bene confirmat Gregor. in i. distinctione 26. questione prima. Egidius distinctione 27. articulo 1. questione prima, & ibi Argentina questione prima, articulo secundo, & ceteri Scholastici ibi, & distinctio. 13. Et in primis, illas duas relationes non distinguuntur realiter proprie tanquam rem à re, censeo ita certum, vt oppositum sit error in fide. Probatür primò, quia ex opposito sequitur esse in Deo quaternitatem rerum, contra illud, *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, &c.* & contra definitionem Concilij Lateranensis capite *Dammamus*. Quod etiam Durand. respondet, ibi damnari ponentes quaternitatem personarum, non quaternitatem rerum relatiuarum, & falsum est, & aliunde non satis facit. Primum patet, tum quia Concil. absolute, & sine vlla restrictione loquitur, tum etiam, quia docet, essentiam cum tribus relationibus non esse quatuor res, cum tamen essentia præcis relatiobus non sit persona.

7. Secundum patet, quia si spiratio est res realiter distincta à tribus personis non minus constituet personam, quam reliquæ, erit ergo quarta persona. Antecedens patet, quia est substantialis relatio, & incommunicabilis, quia distincta. Respondet Durandus, non constituere personam, quia est communis Patri, & Filio. Sed interrogò, quomodo sit communis? nam si solum est per identitatem in essentia, hoc modo quælibet relatio communicat cum alijs, & sic vel nulla constituit personam; vel hæc non minus, quam alia. Aut est communis per aliam identitatem immediatam inter illas duas relationes, & sic falsum est, distinguuntur realiter: nam hæc duo immediatam

Suarez: De Deo trinuno.

contradictionem includunt. Vel deniq; est communis per aliquam vnionem qualis interuenire solet inter aliquas res real ter distinctas, & ideo non constituit personas; sed afficit iam constitutas, & sic sequuntur plura absurda in fide. Primum, quod Pater quatenus spirator est sit vere compositus ex rebus realiter distinctis. Secundum quod persona Spiritus sancti absolute simplicior sit, quam Pater, vel Filius. Tertium, quod Paternitas, & spiratio comparentur, vt potentia, & actus realis, nam talis vnio ex actu, & potentia esse deberet, & spiratio necessario esset forma patris, realiter informans. Et consequenter esset etiam accidens, quia adueniret supposito constituto, quod non posset substantialiter afficere. Tandem hic habet locum illud principium. *In diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relatiobus oppositio:* nam inter has relationes non est oppositio, quia nec comparantur; vt correlatiobes, neque vt terminus; & relatio.

8. Quapropter nullius momenti est argumentum Durandi, scilicet ita comparari Paternitatem ad spirationem, sicut Filiationem ad processionem, quia ita comparatur Spiratio ad processionem, sicut Paternitas ad Filiationem. Falsum enim est assumptum, nam Paternitas, & spiratio vtraque tenet ex parte principij: Vnde non habent inter se habitudinem, neque mediatam; neque immediatam. Neq; ex alio capite repugnat inter se, quia idem potest esse principium plurimum. At vero Filiatio, & Processio ita comparantur, vt vna ad principium, alia ad terminum productionis per voluntatem, pertineat: & ideo habent inter se oppositionem. Ad probationem autem Durandi negatur consequentia, sumitur enim ex proportione extrinseca, & disparata; quæ nec probatur, neque habet fundamentum vllum. Alia vero argumenta Durandi duas postulant difficultates, quas duobus sequentibus capitibus tractabimus.

9. Prius tamen altera pars de distinctione ex natura rei, & actuali, (quod nimirum nulla etiam hic intercedat) probanda est. Probatür autem eodem modo, quo similem probauimus de distinctione inter relationem, & essentiam. Est enim prorsus eadem ratio, quæ generaliter probat: intra Deum non posse esse actualem, distinctionem inter ea, quæ in vna, & eadem persona vniantur, quia repugnat diuina simplicitati, Paternitas autem & spiratio vnita sunt in persona Patris: non ergo habent actualem distinctionem. Et argumenta contraria solum probant distinctionem rationis, cum virtuali distinctione, & ibi absoluta in simili forma sunt.

CAPVT VI.

Satis fit primo argumento Durandi, & explicatur, an spiratio actiua vna simplex relatio sit.

10. Primum fundamentum Durandi superiori capite insinuaturn expediri non potest, nisi prius præsentis questionis resolutio habeatur, vt ex discursu illius constabit. Non est autem hæc questio noua, sed antiqua. Nam de illa fuit magna olim controuersia inter doctores, refert Torres questione 36. articulo 4. 1. part. Commentarij. Dicit autem ipse iam non esse locum huic questioni, quia terminata est in Concilio Florentino & Lugdunensi. Nam illa definiunt, *Patrem, & Filium vna spiratione producere Spiritum sanctum.* Sed vt supra notauit ibi Spiratio non pro relatione, sed pro actiua productione, seu origine sumitur, & ideo adhuc disputari potest, an ex illa productione referretur in duabus personis vna & eadem relatio, vel duplex.

In hac ergo re triplex potest excogitari dicendi modus: Primus est, has esse duas relationes, & duas res, & non vnā rem relatiuam, sed tantum habere vnitatem ratione essentia. Fundamentum sumi potest ex principio quodam metaphysico, quod relatio, quæ resultare dicitur, posito fundamento, & termino, non addit rem, vel modum realem ipsi fundamento, sed est ipsummet fundamentum, quod posito termino dat denominationem relatiuam, quam sine illo non daret. Nam in præsentī relatio hæc, tam respectu Patris, quam Filij, est quasi resultans posita productione Spiritus sancti, qui est terminus illius relationis, ergo talis relatio in Patre, non est aliud, quam ipsa Paternitas, neque in Filio est aliud, quam ipsa Filiatio, quatenus posito illo termino talem denominationem in ordine ad illum tribuunt: ergo spiratio, quæ est in Patre identificatur adæquate Paternitati, & in Filio Filiationi: ergo æque distinguuntur inter se, ac Paternitas, & Filiatio, sunt ergo duæ res. Patet consequentia, quia tam realiter distinguuntur, sicut Paternitas, & Filiatio, & consequenter non habent aliam identitatem, vel vnitatem realem nisi in essentia. Ergo sunt duæ relationes, & non vna. Probat prior pars, quia sunt duæ res, & non absoluta, ergo relatiua. Altera vero Pars probatur, quia non habent vnā numero formalem rationem relatiuam, in qua possint habere identitatem: quia (iuxta principium positum) in re ipsa nulla est talis relatio, præter formalem Paternitatis, & Filiationis.

3. Secundus modus dicendi, spirationem quidem in Patre, & Filio esse vnā relationem, & nihilominus immediate esse duas res, & non vnā. Atque ita vnitatem illius relationis esse quasi collectiuam, & coalescentem ex duabus quasi partialibus. Cuius opinionis occasio sumi potest ex Egidio in 1. distinctione vigesima septima, articulo primo, questione prima, ubi inquit: *Si duobus, vt duo sunt, sit respectus ad idem, vt idem, relationem esse vnā, res autem duas, quia vnitatis, vel pluralitas relationis, vt relatio est, sumitur ex termino, vt res autem est ex subiecto, quia relatio ex subiecto habet realitatem, ex termino formalitatem.* Vnde è contrario docent fere omnes, spirationem, & Paternitatem esse duas relationes ratione terminorum, licet sint vna res ratione subiecti, ita ergo potest esse vnitatis relationis cum pluralitate rerum. Quod autem ita in præsentī sit, patet. Quia Pater, & Filius producent Spiritum sanctum tanquam vnū principium, & plures personæ: ergo vna relatione referuntur ad ipsum ratione vnitatis termini, & proximi fundamenti: est ergo vna relatio. Hæc autem est quasi in subiectis realiter distinctis, ergo inde etiam habet, quod sit plures res.

4. Atque hanc etiam partem confirmat fundamentum præcedentis sententiæ, scilicet, quod illa relatio, prout est in Patre, est idem adæquate cum paternitate, vt vno est in Filio, est idem cum Filiatione. Nec potest, vt est vna numero relatio identificari secundum idem cum rebus realiter distinctis, quia hoc est proprium essentia absolute, & simpliciter infinita in genere entis. Et potest amplius confirmari argumento tacto à Durando supra, quia ex fide habemus, quod duæ relationes realiter distinctæ sunt vnæ res absoluta, quod autem sint vna res relatiua, non inuenimus expresse traditum in fide, seu testimonio aliquo, quod fidem faciat, nec est multiplicandum mysterium adeo excellens sine euidenti testimonio, aut necessitate, quæ hic non inuenitur. Quia illa vnitatis huius relationis videtur sufficere, ad totum mysterium explicandum, & alias, res absoluta propter suam singularem infinitatem potest intelligi esse idem relationibus oppositis, res autem respectiua non videtur habere tam excellentem perfectionem.

Nihilominus dicendum est, spirationem actiuam vere, proprie, ac simpliciter esse vnā rem relatiuam simplicem, ac proinde in sua entitate immediata, (vt sic dicam) ex suo conceptu esse vnā tantum rem relatiuam, quæ duabus identificatur paternitati, scilicet, & filiatiōi. Ita sentiunt de hac relatione omnes Scholastici locis citatis, à quibus in re tam graui discedere plus esset quam temerarium, præsertim cum pro re certa illam tradant. Priorque pars de vnitatis relationis, præter dicta in secunda opinione, fundari potest primo in illo principio Theologico. *In diuinis omnia sunt vnū, vbi non obuiat relationis oppositio.* Spiratio vero actiua, quæ est in Patre, & quæ in Filio, non sunt relationes aliquo modo oppositæ, immo nec disparatæ: ergo sunt vna relatio. Nec refert, si quis dicat, spirationem Patris esse à se, Filij vero esse à Patre: nam quidquid de hoc fit, (quod statim explicabo) non sufficit ad distinctionem. Quia etiam Pater Diuinitatem habet à se, & Filius à Patre, & tamen eadem est diuinitas, quia eadem est in Patre, quæ communicatur Filio per originem: idem ergo erit de spiratione. Secundo, quia in diuinis personis nihil potest secundum numerum multiplicari, & ideo relationes personales singulares sunt, vt supra libro primo dixi: spirationes autem si in Patre, & Filio multiplicarentur, essent tantum numero distinctæ, nam constat, esse fere eiusdem rationis formalis, cum ad eundem terminum sub eadem ratione, tendant: ergo impossibilis est talis multiplicatio: est ergo vna tantum relatio. Tertio argumentari possumus, quia Pater, & Filius, sicut sunt vnū principium Spiritus sancti, & non plura, ita sunt vnus spirator, & non plures, ergo vnica spiratione referuntur, & quasi identificuntur.

Posterior autem pars eisdem fere rationibus cum proportione applicatis ostendi potest. Quando enim Concilia, & Patres dicunt, *In diuinis omnia sunt vnū, vbi non obuiat relationis oppositio*, intelligunt de vera vnitatis singulari, & identitate reali in eadem re singulari, & simplicissima, non verò de sola vnitatis rationis, aut quasi collectiua. Sic enim intelligitur illud Ioannis prima Can. capite quinto. *Esse tres vnū sunt: & verbum Christi, Ego, & Pater vnū sumus* Ioannis decimo quarto. Alias non haberemus ex illo principio tres relationes esse vnā simplicissimam re, quæ est diuina essentia, ergo spiratio Patris, & Filij sunt vna relatio, non sola vnitatis rationis, nec per solam collectionem plurium rerum, sed per simplicem vnitatem in entitate relatiua, communi paternitati, & filiatiōi, per identitatem etiam realem cum illis, quia eis non opponitur. Secundo, quia si spiratio tantum esset, vel potius diceretur vna relatio per collectionem plurium rerum in ordine ad eundem terminum, necessario vna quæque illarum rerum haberet propriam rationem respectiuam, quæ esset quasi partialis respectu totius relationis collectiue sumptæ: ergo in duabus personis necessario essent duo respectus parciales realiter inter se distincti, & alius eiusdem rationis, tamenque numero diuersi, quod in diuinis repugnat, vt dixi. Tertio, quia illa vnitatis principij, quæ est in Patre, & Filio respectu Spiritus sancti non est tantum vnitatis collectionis, sed est vnitatis simplicis formæ constituentis vtrumque sub tali ratione, vt plane sentiunt Concilia, & Patres, quos infra libro decimo referemus: ergo similiter sunt vnus spirator, propter vnā simplicem spirationem, quæ in vtroque est vna simplex entitas realis. Et ex his sufficienter probata est tota conclusio, nam reliquæ partes per se claræ sunt.

Ad respondendum autem fundamentis infinitatis in alijs sententijs duobus modis procedi potest. Prior est, defendendo hanc relationem non esse incommensurabilem quoad entitatem suam, vt resultantem ex origi-

ex origine, sed vt per se, & ex se conuenientem Patri absq; origine, & Filio per productionem eius. Quod sentiunt omnes, qui putant hanc relationem esse necessariam conditionem ex parte virtutis, vel actus spirandi. Indicat etiam Henricus quodlib. 6. quæst. 1. quatenus dicit, non posse dari in Deo relationem aduenientem personæ constitutæ, quia esset accidentaria. Ratio autem reddi potest, non solum, quia sit necessaria conditio præuia ad productionem per voluntatem, hoc enim incertissimum est, sed maxime, quia Pater ex se habet omnem perfectionem realem, siue absolutam, siue reatiuam sibi possibilem: & ideo non expectat, vt sic dicam, productionem Spiritus sancti, vt illam habeat: sed potius habendo illam producit Spiritum sanctum, tanquam terminum habitudinis eius.

2. Et iuxta hoc ruit fundamentum primæ sententiæ, quia non est hæc relatio mere resultans, & ita non recte applicatur illud principium. Sic enim optime intelligitur, quod quodammodo hæc relatio præexistat in Patre, & communicetur Filio concomitanter cum diuinitate, quia non repugnat, & quia voluntas, seu actus voluntatis, qui est quasi proximum fundamentum eius illi communicatur. Neque ad hoc obstat, quod hæc proprietas sit respectiua, vt in secunda sententia ex Durando obijciatur, quia etiam illa habet suam infinitatem, & intime includit diuinam essentiam, ideoque communicabilis est omnibus personis, cum quibus non habet oppositionem.

3. Alio modo procedi potest, intelligendo hanc relationem, vt resultantem, posita productione Spiritus sancti, quod maxime sentit Diuus Thomas 1. parte, quæstione 40. articulo 2. & 4. atque etiam Henricus quodlib. 4. quæstione nona. Et est valde probabile, quia hæc resultantia non est secundum rem, sed secundum rationem, sicut vnum attributum est ratio alterius. Hoc autem modo origo est ratio talis respectus, & non è conuerso. Iuxta quem modum, dicendum consequenter est, hanc relationem formaliter sumptam non esse prius origine in Patre, quam in Filio, quia non prius spirat Pater, quam Filius, ideoque solum communicari Filio à Patre, quasi radicaliter, quia illi communicatur virtus spirandi. Neque hoc obstat, quo minus hæc relatio sit etiam vna, & simplex, quia reuera est ratio formalis, & realis ratione distincta à Paternitate, & Filiatione. Illud autem principium, quod ex creaturis sumitur, & non est certum, & non oportet eodem modo applicari ad res diuinas, quia ibi relationes substantiales sunt, & longe perfectiores.

CAPVT. VII.

Satisfit secundo Durandi fundamento, & colligitur relationum numerus, & incidentia duobus expediuntur.

1. Aliud Durandi fundamentum postulabat, quomodo possit vna relatio respicere duos terminos formaliter distinctos, quod est querere, an Paternitas, & spiratio actiua vna relatio sit, & similiter Filiatione, eademque spiratio. Nam si sunt vna res, colligit Durandus debere esse vnam relationem, quod putat impossibile propter diuersitatem terminorum. Possumusque confirmare sequelam, quia Paternitas, & spiratio non tantum sunt vna res absoluta, quæ est essentia, hoc enim etiam Durandus admittit, sed sunt vna res reatiua; hoc enim est, quod contra Durandum reliqui Theologi docent, ergo sunt vna relatio. Tandem probatur idem conuertendo argumentum ab inferiori ad superius: nam si Paternitas, & spiratio essent duæ relationes, etiam essent duæ res, nam multiplicato inferiori, necesse est Suarez: De Deo trinuno.

multiplicari superius, præsertim transcendentale. Vnde necessarium erit, duas illas relationes habere duo esse reatiua, duas perfectiones, ac proinde esse duas res, hæc autem sunt absurda, vt contra Durandum diximus, ergo.

Gregor. & Gabr. locis citatis capite quinto, absolute ita loquuntur, dicentes illam non esse duas relationes, sed vnam simpliciter. Qui consequenter docent in Deo non esse quatuor relationes reales, sed tres tantum. Estque hic loquendi modus consentaneus modo loquendi aliquorum Patrum, quos capite quarto retuli. Nec fundatur in hoc, quod spiratio non sit relatio realis, sed in hoc, quod sunt tres relationes incommunicabiles, & vna communicabilis, non sunt quatuor, quia hæc non est ab alijs distincta in re. Et similiter licet spiratio, & processio sint duæ relationes, quia realiter distinguuntur, & Paternitas, & Filiatione sint alia duæ: nihilominus ex illis binarijs non confurgunt quatuor, quia vna vnius binarij non ponit in numerum cum alijs duabus: sicut essentia non ponit in numerum cum personis, vel relationibus. Iuxta quem loquendi modum, ad argumentum Durandi dicendum est, vnam relationem infinitam propter eminentiam suam posse referri ad plures terminos, quantumuis illi inter se distincti, & formaliter diuersi sint. Quia, & potest aliquam oppositionem cum omnibus illis habere, & non sumit speciem, vel quasi speciem ab illis, sed ex sua eminenti perfectione talis est.

Hæc sententia non est improbabilis. Nihilominus tamen Diuus Thomas, Scotus, & fere alij Theologi simpliciter admittunt illas esse duas relationes, & consequenter numerant quatuor relationes reatiuas in Deo. Fundatur autem hic loquendi modus in peculiari ratione numerandi relationes, sub nomine relationum, potius quam rerum, aut entium. Nam quia totum esse relationis est esse ad terminum, ideo vbi in re ipsa plures terminos inuenimus, ibi plures respectus concipimus, & quia ita loquimur, sicut concipimus, ideo absolute tales relationes, & reales, & plures nominamus. Reales quidem, quia vere sunt à parte rei: plures vero, quia respiciunt plures terminos vere in re distinctos. Vnde, cum dicimus esse plures relationes, perinde est, ac si diceretur, respicere plures terminos, sicut nominantur simpliciter plures ideæ, vel plures actiue processiones, seu productiones. Secus vero est si loquamur de aliquare sub nomine entis, vel rei simpliciter dictæ, tunc enim, prout in se habet esse, & entitatem, & ad modum rei absolute consideratur, & nominatur, & ideo quoties aliqua dicuntur plura entia, vel plures res simpliciter, & sine restrictione, plane significatur distinctio realis. Quia etiam nostro concipiendi modo, res non multiplicatur simpliciter, nisi per realem distinctionem. Imo licet aliqua distinguantur aliquo modo in re ipsa formaliter, seu modaliter non appellantur à nobis simpliciter plures res, sed res, & modus, vel plures modi, aut formalitates.

Sic ergo Paternitas, & spiratio, licet duæ relationes sint, non possunt dici duæ res, quia prout habent in se esse, non distinguuntur in re. Sunt ergo tantum vna res. Cum autem obijciatur, quia vel sunt vna res absoluta, vel vna respectiua, quia vel sunt potest primo, esse vnam respectiuam, quæ licet in se vna sit, ex parte terminorum est duplex relatio, quia formaliter, ac propriissime respicit plures terminos formaliter, ac realiter distinctos, & ad hoc significandum vocantur duæ relationes. Vel certe dici aliter potest, quod sicut essentia, & Paternitas sunt vna res, non absoluta tantum, nec tantum respectiua, sed vtramque rationem vnite, & simplicissime complectens. Ita Paternitas, & spiratio sunt vna res respectiua, duplicem tamen respectum ad terminos realiter distinctos simplicissime comple-

2. *Opinio affirmans.*

3. *Contraria opinio verior.*

4. *Prima obiectio hinc occurrit.*

complectens, ratione quorum duplex relatio dicitur, tamen si vna res sit.

5. Altera obiectio expediatur.

Ad aliam vulgarem obiectionem, quia multiplicato inferiori, multiplicatur superior, in forma respondetur, id esse verum quando secundum idem sit multiplicatio, seu numeratio, secus autem esse quando fit secundum diuersa. Quod in presenti contingit. Nam cum Paternitas, & spiratio dicuntur plures relationes numerantur solum ratione terminorum, vt explicatum est, si vero dicantur duae res, iam numerantur prout in se sunt, & secundum intrinsicum esse, seu proprias entitates, & ideo licet primum concedatur, secundum negatur nec admittitur illa consecutio, quia variatur (vt aiunt) appellatio, seu significatio. Ad quam variationem sufficit communis modus concipiendi, & loquendi, de re sub diuersis vocibus, respicientibus diuersos terminos, vel ab illis abstrahentibus, & solum rem, vt in se habet esse, significantibus vt declaratum est.

6. An vere dicatur, Pater paternitas est spiratio.

Atque hinc facile expeditur aliud dubium, quod in eadem obiectione petebatur. De veritate huius propositionis, *Paternitas est spiratio*, vel *Filiatio est spiratio*. Gabr. enim vt veram admittit, quia sicut censet, illa duo extrema esse vnam relationem, ita concedit vere vnam praedicari de alia. Et confirmari potest, etiam posita distinctione formali, vel virtuali inter illa duo extrema, nam similis est inter potentiam & scientiam, misericordiam, & iustitiam, & tamen haec propositiones in Deo admittuntur, *scientia est potentia*, *miseriordia est iustitia*, vt videre licet in August. hb. 6. de Trinitate Grego. 18. Moral. cap. 34. Bernard. libr. 5. de Considerat. ergo & illa admittenda a nobis sunt.

7.

Respondet Scotus dicto quodlib. 5. *Tertio argumentor*. Non esse eandem rationem de attributis absolutis, & relationibus, quia illa habent maiorem infinitatem propter quam vnum de alio praedicatur. Sed non video, quamnam sit haec maior infinitas, nam si loquamur de infinitate simpliciter in genere, tam relationes, quam alia attributa habent illam ab inclusione essentiae, & non aliunde. Si vero loquamur de infinitate in proprio genere, etiam relationes habent illam, vt supra ostensum est.

8. Respon. negans.

Nihilominus propositiones illas negandas esse docent D. Thom. Scot. Egidius, & alij, quibus potius assentiendum est. Primo ad evitandum periculum confundendi diuinas processiones. Vnde nemo, vt credo, audeat concedere hanc locutionem, *Generatio est spiratio*, vel e conuerso, licet in re non sit maior distinctio inter has duas origines actiuas, quam inter illas duas relationes Paternitatis, & spirationis. Similiter licet haec propositio de fide sit, *Pater producit filium per intellectum*, haec nihilominus falsa est, *Pater producit filium per voluntatem*, quamuis intellectus, & voluntas non distinguantur in Deo plus, quam Paternitas, & spiratio. Secundo est haec resolutio consona praecedenti, quia Paternitas, & spiratio distinguuntur a nobis sub genere relationis, tanquam duae species eius (more nostro loquendo) ergo vna species non potest praedicari de alio sub terminis praecisus, ac formalibus, vt sunt illi abstracti. Sicque argumentatur Diuus Thomas, quia non admittimus hanc propositionem *Attributum sapientiae est attributum misericordiae*, quia mens nostra distinguit illa duo tanquam duas species sub genere attributi: ergo simili proportionem neganda est illa, *Paternitas est spiratio*. Neque ad hoc refert quod attributum est nomen secundae intentionis, seu innouens actum mentis nostrae, nomen autem relationis, seu Paternitas sit primae intentionis: quia non in hoc fit comparatio, sed in hoc solum, quod illa membra distinguuntur a nobis formaliter, vt species sub genere.

9.

Tertio potest reddi generalis ratio, quia omnes haec praedicationes in abstracto formaliter sunt falsae in rigore, quia indicant vnam formalitatem esse aliam, vnde si interdum admittuntur, est propter summam

identitatem, & ad indicandam summam Dei simplicitatem quo modo loquuntur Patres allegati. Et id eo extendenda non sunt similes locutiones, sed tunc solum sunt, quando aliunde nullum sequitur absurdum, vel periculum erroris. Quia ergo relationes dicuntur semper expressam habitudinem ad terminos, quando illi sunt in re ipsa distincti, nec potest vnus de alio praedicari, tunc etiam vna relatio non praedicatur de alia, ne terminos ipsos confundere videamur, quia in conceptibus ipsarum relationum quodammodo includuntur. Ac propterea inter relationes, dum vna de alia praedicatur, semper est seruandus formalis sensus. Immo in ipsis absolutis proprietatibus, quae aliquo modo dicuntur habitudinem ad obiecta, idem cum proportione seruatur. Vnde facilius admittitur haec locutio *Sapientia est iustitia*, quam haec, *Miseriordia est iustitia*, quia non est tanta oppositio inter obiectum sapientiae, & iustitiae: quanta est inter obiecta misericordiae, & iustitiae, quae oppositas rationes inuoluere videntur, scilicet, debiti, & indebiti. Et similiter haec facile admittitur propter sensum identicum, *intellectus Dei est voluntas eius*, haec tamen admittenda non est, *Potentia generandi est potentia spirandi*, ne confundantur processiones. Atque ita responsum est ad fundamenta contraria.

CAPVT VIII.

Conferuntur Relationes diuinae inter se, & peculiare earum conditiones explicantur.

Haec collectio necessaria visa est, vt maior notitia harum relationum, & praesertim spirationis, actiuae habeatur. Vnde etiam obiter intelligitur, quantum haec relationes a creatis differant.

Primo igitur conueniunt haec quatuor relationes in conceptu generali relationis diuinae. Vnde necesse est, vt spiratio, cum caeteris in primis conueniat in his omnibus, quae sunt de extrinseca ratione relationis realis, qualia sunt habere aliquod esse reale, habere terminum realem, & re ipsa distinctum, & habitudinem realem ad illum, ac denique perfectionem aliquam in illo genere, id est, relatiuam. Deinde necessarium etiam est, vt cum illis conueniat in eo, quod est proprium relationis diuinae, vt sic, quatenus a creatis distinguitur, hoc autem in primis est, vt non sit accidens, sed substantia, nam intra Deum nullum accidens esse potest, non solum quia Deus mutari non potest, vt prosequitur Aug. libro 5. de Trinitate, sed maxime, quia compositionem non admittit, accidens autem alicui inhaerere sine compositione cum illo, intelligi non potest, quia necesse est, vt accidens aliquo modo distinguatur re ab eo, cuius est accidens. Sicut ergo relationes personales accidunt non sunt, ita nec spiratio actiuua. Oportet ergo, vt sit substantia, & consequenter aliquo modo subsistens, quia in se, ac per se est, & non in alio secundum rem, quid sit de modo concipiendi nostro. Vnde etiam fit, vt diuinam substantiam & essentiam in suo conceptu includat, quia est substantia, non quaecunque, sed increata, & simpliciter infinita, hoc enim totum habere debet omnis proprietates, quae intra Deum est, tantumque id prouenit ex diuina essentia inuicem in huiusmodi proprietatibus inclusa.

Quamuis autem haec ita sint, nihilominus plus videntur conuenire relationes personales inter se, quam cum spiratione actiuua. Nam relatio diuina non concipitur a nobis, vt proximum genus ad omnes quatuor relationes. Quia sub diuini potest in relationem personalem, & non personalem, & sub priori membro subdiuiduntur tres quasi species, sub posteriori vero sola spiratio diuina continetur. Necesse est ergo, vt in aliqua, vel aliquibus

STMA
IN
D

conditionibus differat à cæteris, in quibus ista inter se non differunt, has ergo differendi rationes nunc inuestigamus.

Multæ autem differentiæ considerari, ac notari possunt. Prima, ac principalis est quod spiratio actiua communicabilis est pluribus personis, aliæ vero prorsus incommunicabiles sunt alijs personis. Hoc posterius constat, tum ex distinctione trium personarum, tum etiam, quia illa incommunicabilitas est necessaria, vt personales rationes sint constitutiuæ personarum, ex quo habent, vt personales dicantur, quia incommunicabilitas est de ratione personæ. Prior vero constat ex dictis, quia spiratio actiua in Patre est, & in Filio per simplicem identitatem cum utroque, & ita est communicabilis illis: immo inde habet, vt personalis non sit, nec personam constituere possit. Radix autem huius differentiæ est, quia hæc relatio spirationis non habet oppositionem, vel immediatam, vel mediatam cum omnibus relationibus personalibus, sed cum vna tantum, scilicet, processione: & ideo manet communicabilis alijs duabus. At qualibet aliarum trium habet oppositionem cum alijs personis, vel mediatam, vel immediatam, originis, vel relatiuam, iuxta ea, quæ lib. 7. videbimus.

Dices, sicut spiratio non opponitur paternitati, ita nec Paternitas spirationi, ergo sicut spiratio communicatur Paternitati, ita Paternitas communicatur Spirationi, ergo hoc fatetur, vt Paternitas non sit incommunicabilis, idemque est de Filiatione. Respondeo, hæc non esse communicationem repugnantem personæ, immo nec proprie communicationem esse, sed quandam identitatem. Tum, quia nunquam Paternitas est in multis suppositis realiter distinctis, sicut est spiratio. Tum etiam quia Paternitas, vel Filiatio non coniungitur spirationi, vt terminetur per illam, sed solum vt subiecta illa, per modum subiecti, nostro modo intelligendi, quæ communicatio (si ita vocanda est) non repugnat personæ. At vero spiratio ipsa communicatur duabus personis realiter distinctis, estque in illis tanquam forma quædam efficiens ipsas, & ideo habet communicabilitatem repugnantem relationi personali.

Et ex hac differentia inferitur alia notanda, videlicet, quod relationes personales per se, & ex proprijs conceptibus subsistentes sunt, non tamen relatio spirationis actiuæ. Prior pars in libro tertio, tractata est, quoniã ad declarandam trium personarum distinctionem fuit necessarium. Altera vero pars in libro decimo, ex professo tractabitur. Nunc declaratur breuiter, quia relationes personales sunt rationes subsistendi, alias non possent constituere personas, vt ibi declaratum est. Spiratio autem non constituit personam, sed potius aduenit iam constitutis, & ideo nec est ratio subsistendi, nec ex proprio conceptu secum affert subsistentiam, sed per identitatem habet illam à personis, quibus inest, nostro intelligendi modo. Quæ differentia ex sequenti magis declarabitur.

Tertia ergo differentia est, quod relationes personales non sunt, nec intelliguntur à nobis tanquam resultantes, sed tanquam per se primo conuenientes Diuinæ naturæ, vel ex se, & absque productione, vt paternitas, vel per productionem, vt termini producti, vel comproducti (nostro modo loquendi) per se, ac directe per ipsas origines, vt de Filiatione, ac processione ostendimus libro sequenti. At vero spiratio est in Deo quasi per resultantiam quandam, seu indirectam consecutionem. Quia talis relatio non est per se in Deo, absque interuentu alicuius processionis, in quo differt à Paternitate. Et ratio differentiæ est, quia Paternitas (vt dicemus) est proprietates constituens personarum primam, ideo secundum esse suum anteuertit omnia.

Suarez. De Deo trinuno.

nem processionem, seu productionem, quia prior est constitutio personæ, quam operatio, seu productio (loquimur enim more nostro,) & ideo talis relatio non est quasi resultans ex productione; sed ex se, & per se est coniuncta cum diuina natura. Spiratio autem actiua supponit personam plene constitutam in ratione personæ, neque ad hanc constitutionem villo modo necessaria est, ideoque solum intelligitur existere, quatenus ex operatione, seu productione aliqua talis personæ iam constitutæ consequitur. Nec vero talis relatio consequitur ex tali productione, tanquam pertinens ad primum, & completum terminum, seu rem productam per illam processionem, quia non est forma constituens illam, vt per se notum est. Superest ergo, vt solum inde consurgat per modum resultatis. Estque hæc differentia consentanea præcedenti, quia constitutio personæ est per se, & directe requisita in qualibet substantiali natura, quod autem intelligitur aduenire personæ ita constitutæ, cum non sit ab extrinseco, optime intelligitur prouenire per aliquam resultantiam.

Atque hic interuenit etiam quarta differentia. Quia relationes personales non habent proprium fundamentum, in quo quasi nitantur, quia per se & intrinsece subsistentes sunt, vt libro septimo, iterum dicam, spiratio autem actiua, quia personæ iam subsistenti incommunicabiliter aduenit, illam supponit, vt proximum fundamentum suum, in quo quasi resultat posito termino, le quor autem de fundamento quasi permanente, quod relatio proxime afficit, vt more nostro loquamur. Nam si loquamur de ratione fundamenti, quæ à nobis concipitur, quasi in fieri, seu in origine, quoad illam est aliquid, in quo spiratio cum alijs relationibus conueniat, & aliquid, in quo differat. A paternitate enim in hoc omnino dissimilis est, quod Paternitas talem etiam rationem fundandi non postulat, vt in rerum natura sit, nam si aliquam talem fundandi rationem haberet, maxime generationem actiuam: illam autem non respicit, vt rationem sui esse, sed potius est in suo generatio, cur ipsa sit, vt in libro 7. & 8. latius explicabimus. In quo etiam Paternitas illa æterna antecellit omnem aliam Paternitatem, quæ in cælo, & in terra nominatur. Omnis enim alius Pater, ideo est Pater, quia generat, Pater autem æternus ideo generat, quia per Paternitatem est constitutus in suo esse personali: Quod prouenit ex peculiari conditione, & dignitate illius paternitatis, quæ per se est, absque alia ratione, sed solum quia Diuinitas ex se, & immediate illam postulat.

Spiratio autem non sic est, sed habet suam rationem fundandi, scilicet actiuam originem, seu productionem Spiritus sancti: Quia hæc relatio cum non sit personalitas, nõ est per se immediate coniuncta Diuinitati, & ideo oportet, vt interueniat ratio alia, quæ posita cum termino, resultet, quæ propterea dicitur ratio fundandi. In hoc ergo aliquo modo conuenit hæc relatio cum relationibus passiuis, quia etiam illæ non sunt per se immediate coniunctæ cum natura diuina, sed media productione, diuerso tamẽ modo, quia relatio personæ productæ est quasi directe intenta ex vi talis productionis, vt dictum est, & ideo illa productio non tam se habet, vt ratio fundandi, quam, vt via ad terminum suum. Spiratio vero non hoc modo se habet ad illam productionem, sed quasi per resultantiam, vt declaratum est, & ideo magis proprie habet rationem fundandi, estque hoc illi quodam modo peculiare.

Addi potest quinta differentia, quæ maxime versatur inter spirationem, & Paternitatem; quæ dici inter Paternitatem & spirationem generandi, vt in superioribus declaratum est, spiratio autem actiuæ non includitur in potentia spirandi.

Oo 3 sed

In quibus differat.

Obiiciunt.

Spiratio non habet primam subsistentiam.

Spiratio est quasi resultans.

8.

Personales

relationes

fundamento

carent non

vero spiratio

9.

10.

Differentia

inter Paternitatem &

spiracionem

ex parte principij.

ad supponit illam, & ad illam, consequitur, media productione amoris. Vnde etiam extenditur hæc differentia ad Filiationem, quatenus aliquo modo relatio actiua est. Nam Filiatio simul cum Paternitate pertinet ad potentiam spirandi, & eam completere potest, saltem vt conditio sufficiens ad illam, sicut infra videbimus. Spiratio vero hoc non habet, vt dixi. Cum processione autem comparari in hoc non potest spiratio, quia processio nullo modo est productiua ad intra, etiam vt conditio: Tamen seruata proportione intercedit differentia, quod processio est per se necessaria ad illam productionem saltem ex parte termini, spiratio autem solum est consequens quali consummata iam, & terminata productione.

11. *Differentia in terminis.*

Vltimo potest assignari inter spirationem, & processionem discrimen ex parte termini, ad quem relatio refertur. Nam spiratio actiua habet pro formali termino ipsam relationem sibi correlatiue oppositam, scilicet passiuam processionem, quia persona, ad quam spiratio refertur, per ipsammet processionem constituitur in suo subsistere personali, relatio autem principij, seu originis actiua per se primo terminatur ad suppositum productum, quatenus est adequatus terminus talis productionis. At vero processio passiuam, quatenus talis relatio est, non habet pro formali termino suam correlationem, seu spirationem actiuam, quia terminus adequatus illius relationis non est spirator, vt correlatiuus est Spiritus sancti, sed vt est vnum principium Spiritus sancti, habens vnam potentiam spirandi, & quasi eliciens vnam productionem eiusdem Spiritus sancti. Quæ duæ rationes, scilicet spirationis, vt correlatiuum est, & vt est principium habens vnam potentiam, & actum spirandi, diuersæ sunt secundum rationem, vt infra videbimus. Hæc autem distinctio rationis sufficit, vt sub vna ratione scilicet principij sit terminus relationis processionis, & non sub ratione correlatiua. Quia relatio termini producti per se non respicit alium, vt sibi correlatiuum, sed, vt principium producens. Quod etiam in creaturis verum est, & ideo in humanis filiis, non respicit formaliter Patrem, vt correlatiuum, sed vt generantem, vel habentem virtutem generandi sub tali actu, vnde sit, vt relationes hæc creatæ terminentur ad absolutum terminum formaliter loquendo, vt in metaphysic. ostendimus. Quod non habet locum omnino eodem modo in diuinis personis, quia non habent personales proprietates absolutas, quibus constituentur: Seruatur tamen cum proportione quoad fieri potest, & quantum requirit vera relatio originis. Et ideo processio Spiritus sancti terminatur ad Patrem, & Filium, non vt affectos, (vt sic dicam) relatione spirationis resultantis in eis ex productione Spiritus sancti, sed vt constitutos personaliter suis proprijs relationibus, in ratione vnius principij Spiritus sancti.

12. Hæc autem differentia non est tantum in Processione comparata cum Spiratione, sed etiam respectu Paternitatis, & Filiationis, quamuis non omnino eodem modo. Et ita in hoc etiam est aliquod discrimen inter spirationem actiuam ex vna parte, & Paternitatem, & Filiationem ex alia. Nam re vera Paternitas habet pro termino Filium, vt sic constitutum per ipsam Filiationem, & è conuerso, Filiatio habet pro primario termino Patrem, vt constitutum ipsamet Paternitate. Atque adeo vna est formalis terminus alterius, & è conuerso. Ratio est, quia in his personis eadem relatio est, quæ constituit personam, & relatiuum, seu correlatiuum, & ideo necesse est, vt eadem proprietates, quæ est correlatio alterius, sit etiam terminus eius: sicut etiam de spiratione actiua dicebamus, quæ in hoc conuenit cum paternitate, & Filiatione. At vero processio non habet pro termino spiratorem, vt constitutum formaliter

opposita relatione spirationis actiua, sed vt constitutum personaliter prioribus relationibus, vt declaratum est. Quod totum prouenit ex eo, quod spiratio actiua non est relatio constitutiua personæ, sicut sunt alia. Atque omnia hæc notanda sunt, quia conferunt ad distinctius concipiendas proprietates singularum personarum, & ad intelligenda multa, quæ in sequentibus tractanda sunt.

CAPVT IX.

An omnes relationes diuinae notionis sint.

Theologi omnes conueniunt in assignandis notionibus in diuinis personis. Ita docet D. Thomas 1. parte, quæstione 32. articulo secundo, & sequentibus, Caietanus & alij interpretes ibi, Alensis 1. parte, quæstione 68. memb. 3. & alij Scholastici cum Magistr. in 1. distinctione 26. vbi Bonavent. quæstione 4. Durand. quæstione 2. Richard. distinctione 23. quæstione 1. Capreol. ibi articulo 1. conclusionem 5. & 6. Marfil. quæstione 29. articulo 1. Solut Greg. dist. 26. quæstione 2. (post Præpositium) sentit, notionem non in ipsis personis, sed in nostris conceptibus positam esse, & non in simplicibus conceptibus, sed in complexis, vt sunt, *genisse genitum esse*. Sed in primis sine causa ponit notionem potius in conceptibus complexis, quam in simplicibus: Nam conceptus Generatoris, tam proprius est Patris, sicut generare, est ergo tam aptus ad notionem, & ita Basiliius 4. contra Eunomium, capite secundo, genitum & ingenitum numerat inter notionem, & expresse August. de Trinitate cap. 6.

Quod vero ad alteram partem attinet, verum quidem est, ipsum conceptum formalem, quem nos de Notione propria conditione, alicuius personæ formamus, posse vocari notionem: sic enim recte intelligi possunt verba August. 5. de Trinitate, capite 6. *Aliasignatio, quæ intelligitur genitor, alia quæ ingenitus*. Veritamen quia huic conceptui formali obiectiuus respondet, non fictus sed verus, & in re ipsa suo modo existens, ideo rationes obiectiua, quæ illis conceptibus formalibus respondent, notionem etiam merito appellantur, & ipsis diuinis personis vere attribuantur. Quo sensu locuti sunt Scholastici, & possunt etiam August. verba recte ita intelligi. Declarauit egregie D. Basiliius opistola 43. dicens. *Notionem esse cognoscibile signum: & clarius fortasse diceretur Proprium, & discretiuum signum*, id est, quo vnam personam ab alijs discernimus. Explicat ipse in creaturis indiuiduas, quarum notionem esse dicit proprietates indiuiduantes vnamquamque rem, & distinguentes illam ab alijs. *Quia ergo, inquit, necessarium est, diuinas personas, vt distinctas cognoscere, ideo etiam necesse est, vt per quasdam proprias notionem inconfusas habeatur in Trinitate comparatio*. Hinc ergo concluditur ratio, quia in personis diuinis sunt aliquæ rationes, seu proprietates, quibus distinctæ cognoscuntur, sed notionem nihil aliud sunt, quam huiusmodi proprietates, quæ ita appellantur, quatenus ad huiusmodi cognitionem nobis inferuntur, sunt ergo notionem in diuinis personis.

Hoc supposito manifestum est, tres relationes personales esse notionem, quia sunt proprietates ita proprie singularum personarum, vt sint velut specificantes & indiuiduantes vnamquamque in ratione talis personæ. Vnde per illas maxime diuinas personas inter se confusas, & distinctas cognoscimus, ergo illæ sunt propriissime notionem. Dices. Ergo eadem ratione Genitor, Genitus, Spiratus, inter notionem numeranda erunt, quia illa etiam sunt prædicata propria, quibus optime discernimus personarum. Vnde ita interdum loquitur August. vt 5. de Trinitate

Cap. IX. An Relationes sint notiones.

Trinit. capite sexto, cum ait: *Alia est notio, quam intelligitur genitor.* Tamen ibidem subdit, non esse aliam notionem geniti, & Filij. Itaque parum reulerit totum hoc concedere, dummodo numerus notionum non augeatur, propter communem loquendi modum Theologorum, de quo statim dicemus. Proprie vero relationes, & non origines inter notiones, comprehenduntur. Tum, quia relationes sunt quasi permanentes formae, origines autem sunt quasi viae, & ita has concipimus quasi in fieri, illas quasi in facto esse. Ideoque origines ad relationes reducuntur, & non numerantur, ut notiones distinctae ab illis. Tum etiam, quia in nominibus genitoris, & geniti, non habemus propria abstracta, quibus utamur sicut in Paternitate, & Filiatione, notiones autem proprijsime dicuntur de abstractis. Et ideo Gregorius Ariminensis, quia haec abstracta in diuinis personis negauit, notiones etiam non admisit, sed illud falsum fundamentum refutabimus in principio libri septimi.

4. De quarta vero relatione, Spiratione scilicet, actiua, dubitari potest, an sit vera notio. Et ratio dubij est, quia ea, quae sunt communia pluribus personis, non numerantur inter notiones, ac illa relatio communis est Patri, & Filio, ergo. Maior pater ex Basilio Epistola quadragesima tertia dicente. Patrem & Filium non communicare inter se in proprijs notionibus. Secundo, quia alias multa praedicata communia pluribus personis deberent inter notiones poni, ut relatio procedentis, vel producentis. Tertio, quia per relationem illam nec constituuntur persona, neque distinguuntur, neque a nobis ut tales cognoscuntur. Primum ostensum est late in praecedentibus capitibus. Secundum ostenditur inferius libro 10. & 11. & colligi potest ex dictis, quia illa relatio est quasi distincta, posito fundamento, & termino, inter se distinctis, ergo supponit personalem distinctionem, non facit. Atque hinc facile probatur tertium, quia nos, ut hanc relationem intelligamus, & rationem aliquam illius, prius cognoscimus personas, ut distinctas, ergo non est, cur illa relatio inter notiones computetur.

5. Nihilominus dicendum est, etiam spirationem actiuam esse notionem. Ita docent Diuus Thomas, & omnes Theologi supra citati, a quorum sententia non est facile recedendum. Maxime in re, quae magna ex parte pertinet ad modum loquendi proprium suae artis. Ratio vero imprimis est, quia illa relatio est singularis, & indiuidua, & non communis omnibus personis, sed aliquas tantum quasi afficiens, unde fit, ut illas distinguat ab alia, cui non conuenit: vel in re ipsa, ut multi volunt, vel saltem quoad nos, quod negari non potest. Esto enim, a priori, (ut sic dicam) non distinguantur Pater & Filius ab Spiritu sancto per illam spirationem, tamen a posteriori optime a nobis distinguuntur: eo enim ipso, quod intelligimur, eos habere talem respectum realem ad Spiritum sanctum, optime intelligimus habere, unde ab ipso distinguuntur. Accedit philosophica ratio, quia relatiua sunt simul cognitione, & ideo si vna relatio in numero notionum posita est, etiam altera illi respondens poni debuit, quia non possunt cognitione disungi, notio autem dicit ordinem ad cognitionem. Unde non solum propter Patrem, & Filium, sed etiam propter ipsam processionem perfecte cognoscendam, debuit spiratio inter notiones numerari.

6. Neque obstat testimonium Basilij, nam ibi non vniuerse de omnibus notionibus, sed speciatim de his quae proprietates personales sunt, loquitur. Verba enim eius sunt, *Filium non habere communicationem cum Patre, secundum proprietatem suam.* Nomen autem Proprietatis, ut infra dicam libro sexto, restringitur ad relationem, seu conditionem omnino propriam vnius personae, unde licet omnis proprietates sit notio: non

tamen sola, neque omnis notio est proprietates, ideoque licet Pater, & Filius non communicent in proprietate, possunt in aliqua notione communicare. Ad secundum negatur sequela, quia illa praedicata sunt communia tantum secundum rationem, & non designant vnam singularem conditionem, seu formam realiter communem. Spiratio autem est hoc modo forma singularis, & communis. Notio autem debet esse forma particularis, & quasi specifica, imo & indiuidualis (ut significauit Basilius) quia debet notificare personam particularem. Itaque praedicata generalia, seu communia personis communitate rationis, si sint omnibus communia, vel essentialia sunt, si absoluta sint, si vero sint relatiua, vel in relationibus sumpta, ut Persona, licet notionalia interdum dicantur, quia ex notionibus aliquo modo sumuntur, non tamen constituunt speciales notiones, sed dicuntur rationes aliquas communes illis. Idem ergo est de quolibet nomine communi tantum secundum rationem, etiam si tantum duabus personis commune sit. Ad tertiam rationem dubitandi iam responsum est, spirationem actiuam, vel distinguere in se personas aliquas, vel saltem quoad nos, & aliquo modo notificare ipsum Spiritum sanctum, vel cum eius notitia esse coniunctam, atque hoc satis esse, ut inter notiones numeretur.

7. Ex quibus omnibus clare concluditur, omnes relationes diuinas esse notiones, quia, & tres personales, & vna, quae communis est, sunt notiones, & praeter illas relationes non sunt plures. Constat etiam relationem, & notionem prout de illa dicitur, in re non differre, sed tantum denominatione extrinseca, vel relatione notionis ad nostrum usum, seu cognitionem. Relatio enim dicitur secundum respectum realem, quem in se habet. Notio autem vocatur eadem relatio, quatenus per eam distinctio alicuius personae notificatur. Unde notionis nomen quodam modo videtur esse secunda intentionis, quia significat relationem, vel conditionem aliquam in ordine ad nostram notitiam.

CAPVT X.

Num omnes notiones sint relationes, & quis sit notio numerus.

UT materiam de notionibus absoluamus, earumque numerum concludamus, non satis est scire, omnes relationes esse notiones, sed etiam an simpliciter conuertantur, ita ut omnes notiones relationes sint. Nam si omnis notio relatio est, tantum erunt quatuor notiones, sicut tantum sunt quatuor relationes. Videtur autem ita esse dicendum, quia notiones non dicuntur nisi in ordine ad cognitionem personarum, ut in se constituuntur, & distinguuntur, solis autem relationibus constituuntur, & distinguuntur, ut postea videbimus, ergo solae relationes possunt esse notiones. Ergo, & e conuerso omnis notio est relatio. In contrarium vero est, quia communiter quinq; notiones numerantur, nam quatuor relationibus additur innascibilitas, ergo non omnis notio est relatio.

2. Respondeo, iuxta Dionysij doctrinam duplici via posse nos cognoscere diuina, scilicet vel affirmando, vel negando: atque hunc posteriorem modum solet Dionysius praefere priori, quia in hac vita magis cognoscimus, quid Deus non sit, quam quid sit. Unde affirmationes, quas de Deo formamus, ex rationibus analogis, & communibus creaturis sumptae sunt, & ut proprie quodammodo accommodentur, illis aliquas negationes adiungimus. Maxime igitur est necessarius nobis hic modus cognoscendi per negationem, ad plene cognoscenda mysteria vel proprietates Dei, eo modo, quo in hac vita

cognosci possunt. Et praesertim ad cognoscendas conditiones aliquas Dei maxime simplices, quas nisi per negationes nec explicare, nec satis concipere possumus.

3.
Quatuor ita
tum sunt no
tiones positi
uae.

Ratio ergo facta in principio recte probat, ad cognoscendum, & explicandum Trinitatis mysterium, quoad affirmaciones, quas de personis enuntiamus, & per quas illas, vt distinctas cognoscimus, sufficere quatuor relationes, sub relationibus origines comprehendendo, vt supra dixi. Itaque verissimum est, omnes notiones positivas esse relationes, ac proinde tantum quatuor esse, quarum numerum eodem modo, quo numerum relationum, sic colligimus. Quia in Deo tantum sunt duae processiones, ex quibus quatuor consurgunt relationes, ergo cum personae diuinae solum per processiones personarum explicatio, per illarum etiam relationes personarum explicatio, & distinctio sufficienter manifestatur: quantum per affirmaciones, & positivas notiones manifestari potest.

4.
Quinta ne
gatiua ad
denda.

Addenda nihilominus est aliqua notio negatiua, quae proprie relatio non est, licet non omnino a genere relationis recedat, illa vero tantum vna est, videlicet *innascibilitas*, vel potius *improducibilitas*, quae propria est primae personae. Ita docent Diuus Thomas, & omnes Theologi superius allegati: Basilius item Augustinus, & alij Patres, quos capite superiori, & capite quarto retulimus. Necessitas autem huius notiois declaratur in hunc modum. Nam ad duas processiones diuinas necessarium est, supponi aliquam personam improductam, quae sit primum principium ceterarum personarum, & vtriusque processiois, ergo necessaria nobis fuit notio, qua primam personam in ratione primae, & talis principij agnosceremus. Quia sine hoc fundamento, nec personarum multiplicatio, nec certus earum numerus cognosci potest: vt etiam ex discursu primi libri satis cognosci potest. Illa vero conditio primae personae non satis explicatur per solam relationem Paternitatis, quia Patres, qui apud nos sunt, & quibus vox illa per analogiam communis est, non solent esse personae improductae. Ergo necessarium fuit, addere notionem aliam primae personae propriam, quae hanc illius proprietatem notificaret. Hanc autem negatiuam esse necessarium fuit, quia ratio *Primi*, quae simplicissima est, a nobis absque negatione non explicatur. Prima ergo persona in ratione primi producentis ad intra, non explicatur, nisi per negationem productionis ad illam terminatae, & haec negatio est *innascibilitas*. Et licet hac etiam ratione dicatur Pater esse a se, tamen haec ipsa vox negatiua conceptui respondet, & eandem negationem inuoluit, illud enim dicimus esse a se, quod ab alio non est: nec enim dici potest quippiam esse a se, propter positiuam habitudinem ad se ipsum.

5.
Hae ergo fuit necessitas illius quintae notiois, quam proprie relationem non esse manifestum est, quia non ponit habitudinem realem, sed potius negat. Et in hoc distinguit hanc notionem a Paternitate Augustini. 5. de Trinitate, capite tertio, dicens: *Alia est notio, qua intelligitur genitor, alia qua ingenuus*, tamen subdit inferius: *Cum ingenuus dicitur Pater, non quid sit, sed quid non sit dicitur*. Quia enim ex hac notione inferrebant Ariani, Patrem non solum distingui a Filio relatione, sed etiam substantia, quia ingenuum, cum non dicat relationem, necessarium illis videbatur, vt dicat substantiam. Ideo respondit Augustinus, ingenuum non quid sit, sed quid Pater non sit, dicere, & subiungit: *Cum autem relatiuum negatur, non secundum substantiam negatur*, itaque non solum vult esse negationem, sed esse negationem solius relationis, sub qua originem complectitur, vt saepe dixi. Vnde subinfert in capite septimo: *Non ergo receditur a relatiuo predicamento, cum ingenuus dicitur*. Et ideo ego dixi, hanc notionem non omnino a relatione recedere,

quia negationes, seu priuationes ad positivas reducuntur.

Contra hanc vero partem obijciunt aliqui, quia negatio non potest esse notio. Quia notio debet significare aliquam dignitatem illius personae, quam notificat, vt dixit D. Thomas 1. part. quaestio. 32. articulo. 3. at negatio nulla est dignitas. Quo argumento conuincuntur aliqui, vt dicant, innascibilitatem dicere positiuam proprietatem, & non tantum negatiuam. Tamen sine causa Augustini, & D. Thom. alijque Theologis contradicunt, & rem nouam introducunt, quam ex professo impugnabimus infra libr. 8. Respondetur ergo, non esse de ratione notiois, vt formaliter consistat in positiuam dignitate alicuius personae, sed satis esse, vt illam per negationem circumscribat, ac notificet, hoc autem facit innascibilitas. Nam in Patre magna dignitas est, esse primam personam, & fontem Diuinitatis, vt Patres loquuntur, ac denique esse personam habentem per se personalitatem coniunctam Diuinitati, & quasi ab illa proxime manantem, quae omnia per illam negationem conuenienter notificantur, & ideo licet negationem formaliter dicat, inter notiones merito ponitur.

Atque hinc vterius concluditur, hanc solam notionem negatiuam addendam esse quatuor positivis. Quia sola illa necessaria est (cum Paternitate) sufficit ad explicandam totam dignitatem Patris, eamque constitutionem, ac distinctionem ab alijs personis. Aliae vero sufficienter notificantur per positivas notiones. Sed instat Scot. in 1. d. 28. q. 1. quia sicut Pater est ingenerabilis, ita Filius est inspirabilis, ergo addenda est alia notio propria Filij, scilicet: *inspirabilitas*. Propter quod argumentum ipse ponit alteram notionem. Sed hac ratione plures aliae negationes multiplicandae essent, nam etiam Spiritus sanctus est ingenerabilis aliter quam Pater, nam Pater dicitur ingenuus, id est, omnino improducibilis, Spiritus sanctus autem est ingenuus propria, & quasi specifica generatione, iuxta illud Athan. *Non genitus, sed procedens*, item, per negationes aliarum originum, seu relationum possent aliae notiones conungi, nam etiam Spir. S. est improductiuus ad intra, & Filius ingeneratiuus, vt sic dicam. Non ergo debuerunt negatiuae notiones in infinitum, & voluntarie multiplicari, sed illa tantum addenda fuit, quae peculiari ex causa erat necessaria, quaeq; singularem dignitatem & auctoritatem nobis indicaret. Haec autem rationes inuenta sunt in innascibilitate, & non in alijs negationibus enumeratis. Illae enim, & per relationes satis innotescunt, & peculiarem dignitatem non indicant, vt facile consideranti patebit. Potestq; praeter ea alia ratio considerari, quia negationes, quae alijs personis tribuuntur, tantum sunt consequentes ad origines, & ad relationes, & sub ea ratione a nobis concipiuntur, ideoq; non numerantur, vt distinctae ab illis. Innascibilitas autem Patris praecedat relationes aliquo modo, & hoc nomine est peculiariter necessaria, vt statim dicam, & ideo merito singulariter inter notiones numeratur.

Atque hinc etiam intelligitur altera pars assertionis positivae: Quomodo scilicet: *innascibilitas sit notio propria Patris*, quia nimirum non dicit solum negationem generationis, sed absolute negationem omnium productionis ad intra. Dices, etiam hoc modo Patris non est haec negatio propria Patris, quia etiam hic Deus est improducibilis. Respondeo primo, licet hic Deus produci non possit, potest tamen saltem alicui personae iuxta verbum Christi, *Quod dedit mihi Pater maius omnibus est*, Pater autem nec producibilis est, nec communicabilis, secundum suam proprietatem alteri personae, & totum hoc negatur per illam notionem, vt est propria Patris. Secundo dico, aliter hunc Deum esse ingenuum, aliter Patrem, nam illa est pura negatio

negatio respectu Dei, vt sic, respectu autem Patris est quodammodo priuatio, quia supponit subiectum producibile saltem secundum communem rationem personæ. Atque hoc totum dicit notio *ingenitum*, scilicet, personam improducibilem, & ita innascibilitas dicit illam negationem non in quocunque, sed in aliqua persona, sicut finitas dicit curuitatem in naso. Fuitque hic conceptus necessarius, vt possimus concipere Patrem in ratione personæ, priusquam generet. Nam hic conceptus necessarius nobis est ad constitutionem, & distinctionem personarum explicandam, vt libro 1. tactum est, & in 7. consummabitur: vbi etiam ostendemus, illum conceptum non posse esse nisi negatiuum, seu priuatiuum in sensu iam dicto.

Vltimo concluditur ex dictis notionum numerus, sunt enim quinque, & non plures, neque pauciores, vt probatum est, simulque communibus obiectionibus est satisfactum. Solus Gabriel 1. distinctione 28. *An notiones sint plures simpliciter.* articulo tertio, non permittit, vt notiones simpliciter dicantur esse plures, in quolibet numero, solum quia non omnes distinguuntur inter se realiter, sicut dixerat etiam de spiratione actiua respectu Paternitatis & Filiationis. Sed hoc facile refellitur, maxime in presenti, quia Notio, vt dixi, formaliter inuoluit respectum rationis, vel denominationem extrinsecam, quæ multiplicari potest non multiplicatis rebus. Imo adiungi potest conditioni alicui, quæ non fit res aliqua, sed priuatio, vt satis explicatum est.

Finis Libri Quinti de Trinitate,

INDEX CAPITVM LIBRI SEXTI DE TRINITATE.

- C**ap. 1. De comparatione originum ad essentiam, relationes, &c.
 Cap. 2. Satisfit nonnullis difficultatibus.
 Cap. 3. Vtrum actus notionales necessarij sint.
 Cap. 4. An actus notionales sint liberi, vel voluntarij.
 Cap. 5. De potentia ad actus notionales.
 Cap. 6. De terminis formalibus originum.
 Cap. 7. De modo loquendi de originibus.

LIBER SEXTVS DE ORIGINIBVS, ET ACTIBVS NOTIONALIBVS.

QUOD in Deo sint origines, & notionales actus ex dictis in libro primo sufficienter intelligitur. Ibi enim ad declarandum personarum numerum necessarium fuit ostendere, per processionem multiplicari, ac proinde dari in Deo processionem ad intra, quæ idem sunt quod origines, quas idem esse cum actibus notionalibus statim ostendimus. Hic ergo declarandum superest imprimis, quid sit origo in Trinitate, & quotuplex, quomodo ve ad diuinas relationes, & actus diuini intellectus, & voluntatis comparetur. Deinde dicitur de Potentia ad has origines, quam notionalem etiam vocant, ac consequenter de termino, vel adæquato, vel formali ipsius originis. Tandem vero modos prædicationum, quæ ex originibus consurgunt, declarabimus.

CAPVT I.

Origines, & notionales actus quomodo idem sint inter se, cum essentia, & relationibus.

Supponimus, hæc omnia non distingui in re a substantia diuina. Quia supra late ostensum est, *Origines idem cum essentia* nihil posse esse realiter intra Deum, quod ab essentia Dei actualiter distinguatur in re ipsa. Vnde fit, vt ratione essentia, seu in illa, omnia hæc habeant inter se vnitatem, seu identitatem, nam hæc identitas, etiam inter relationes oppositas, & distinctas, inuenitur. Quod ergo inquirimus est, cum quo habeat origo immediatam identitatem, quam vocamus etiam adæquatam, seu conuertibilem, qualem habent ea, quæ ita inter se sunt idem, vt cum quocumque vnum est idem, fit etiam aliud, & à quocumque vnum distinguitur, distinguetur aliud qualem identitatem habet relatio cum persona, non vero cum essentia, vt in superioribus declaratum est. Auctores ergo nihil communiter distinguere videntur